Digitized in 2006
by
Thrinaina Informatics Ltd, Secunderabad, A.P., India.
(http://www.thrinaina.com)

From the original owned by
Sundarayya Vignana Kendram
and its partner Institutions

as part of the
British Library Endangered Archives Programme
supported by the
Lisbet Rausing Charitable Fund

Except for individual research purpose
any reproduction should be made with
written permission from the

Sundarayya Vignana Kendram,
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampally, Hyderabad - 500 044
Andhra Pradesh, India

COPYRIGHT STATEMENT

The copyright laws of the United States (Title 17, United States Code) and of India (Copyright Act of 1957) govern the making of photocopies or other reproductions of copyrighted material including foreign works under certain conditions. In addition, the United States extends protection to foreign works by means of various international conventions, bilateral agreements, and proclamations.

Under certain conditions specified in the laws, libraries and archives are authorized to furnish a photocopy or other reproduction. One of these specified conditions is that photocopy or reproduction is not to be used for any purpose other than private study, scholarship, or research. If a user makes a request for, or later uses, a photocopy or reproduction for purposes in excess of "fair use," that user may be liable for copyright infringement.

These institutions reserve the right to refuse to accept a copy order if, in their judgment, fulfillment of the order would involve violation of the copyright laws of the United States or India.

నారాయణమూర్తి, భోగరాజు

పండుగకట్నము

విశాఖపట్నం, 1927

Record no. 331

Nārāyaṇamūrti, Bhōgarāju

Paṇḍugakaṭnamu

Viśākhapaṭnaṃ, 1927

Record no. 331

SUNDARAYYA VIGNANA KENDRAM
1-8-1/B/25/A, Bagh Lingampalli
Hyderabad – 500 044, Andhra Pradesh, India

Bibliographic Record Target

నారాయణమూర్తి, భోగరాజు.

పండుగకట్నము / కృతికర్త భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు.- 2. కూర్పు.- విశాఖపట్నం : రాజేశ్వరి బుక్కుడిపో, 1927.

76, v p. ;18 cm.

Record no. 331

Nārāyaṇamūrti, Bhōgarāju.

Paṇḍugakaṭnamu / kṛtikarta Bhōgarāju Nārāyaṇamūrtigāru.- 2. kūrpu.- Viśākhapaṭnaṃ : Rājēśvari bukkuḍipō, 1927.

76, v p. ;18 cm.

Record no. 331

35 mm microfilm
Image placement: IA (IIA) IB IIB   Date filming began:

శ్రీకృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము 984
పద్యకావ్యము ఆధునిక
సంఖ్య. ద-33

433.
సం. ...
తేది ...

పండుగ కట్నము

నెం. న-౬౩
తేది

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు

విజయనగర సంస్థానాస్థానకవి

అరేబియన్ నైట్సు

చక్కనికథల సంపుటము. చక్కనిపటములు అతిచమత్కారముగా, ఆశ్చర్యముగా, నీతిబోధకముగా, ఆనందముగా యుండును. కొలదిప్రతులు మాత్రమే అచ్చువేయించియున్నాము. క్యాలికో బైండు.

మొదటిభాగము 1—8—0

రెండవభాగము 1—8—0

—:o:—

కన్యాశుల్కము

గ్రంథకర్త:—శ్రీగురుజాడ అప్పారావు పంతులుగారు బి. ఎ.

ఆంధ్రభాషలో చక్కనిహాస్యరసప్రధాన మగునాటకము. దీనిని గురించి తెలియనివారును కొనియాడనివారును నుండరు.

ఆంధ్రభాషలో నిట్టిగ్రంథము వేరొకటి లేదని చెప్పవచ్చును. కొలది ప్రతులు మాత్రమే యున్నవి. ఇందలి గిరీముయొక్క మాటలు చర్యలు చదివి చూడవలసినదే గాని వ్పటవ్రాయతరముకాదు.

వెల రు 1—0—0

—:o:—

పండుగ కట్నము.

కృతికర్త:

భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు

విజయనగర సంస్థానాస్థానకవి.

రాజేశ్వరి బుక్కుడిపో

పాలకొండ

విశాఖపట్నంజిల్లా.

సర్వస్వామ్యసంకలితము]

[వెల 1—0—0

1927

రెండవకూర్పు
1000 ప్రతులు.

సరస్వతీస్తవము.

అహరహమస్మదీయహృదయాంచిత కాంచనపీఠిపై శుభా
వహమగు త్వన్నిజాకృతిని భద్రముగా నెలకొల్పి, భక్తిమై
బహుగతుల న్నుతింతు నెడఁబాయక సంస్మరించి, భారతీ
తుహినకరాననా! యెటులఁదోడ్పడెదో నవకావ్యకల్పనన్

శ్రీసీతారామాంజనేయ ప్రెస్
రాజమండ్రి.

పండుగ కట్నము

శ్రీగలయత్తవారు తొలిఁ జెప్పినరీతిని గట్నమీయమిన్
జేగురుమోముతో నలిగి చివ్వున నేగెడు క్రొత్తయల్లుఁడో
నాగనిజారుణప్రభలనంతముగా దిశలన్ వెలుంగఁ దా
నేగ దివాకరుండు జగమెల్లఁ దమంబున దుస్తమయ్యెగాన్

శా. శ్రీకృష్ణుండువరింపఁజేసితిని నాచెల్లిన్ వివాహంబునన్
లోకుల్ మూఢమువోవఁగాననిఁకనీలో నెట్టి సంబంధముల్
చేకూర్పంగలరో క్షమాతలకువీక్షింతుంగదా యంచు, నా
రాకాచంద్రుఁడు మింటనిల్చెఁగడుగర్వస్ఫూర్తి దీపింపఁగాన్

ఉ. కానుకగొన్నయల్లునిమొగమ్ముగతిన్ గలువల్ హసింప; నే
కానుకలేనియల్లుని మొగమ్ముగతిన్ ముకుళించెఁ బద్మముల్
జౌనదినైజ మొక్కనిలయమ్మునఁ బుట్టి సమానధర్మముల్
పూనియు నిట్లగౌరవముఁబొందునుసాధువు సాటివారిలోన్.

క. ధనికుల చుట్టరికము ని
ర్ధనికునకుఁ బరాభవప్రదమ్మని చందురున్
గనినంతనె యుడుగణములు
తృణమాత్రములోనఁ దొలఁగి చనె నచ్చటికిన్॥

ఉ॥ ఇచ్చెదరున్నవార లటులీయఁగఁజాలరు లేనివారలే
మిచ్చుటకేనియుఁ దగియు నీయరు లోభులటంచు నెల్లెడన్
జొచ్చి, వివాహలగ్నములఁ జూచుచు సగ్గినయట్లునల్క న
య్యచ్చపుమందగంధవహుఁడంతయుఁ బాపెనుదా నెమాయమై॥

మ॥ సరసీజారిచకోర దంపతులకుత్సాహమ్ము గల్గించి దు
శ్చరుఁడై పాపముచక్రదంపతులకున్ సంతాపముంగూర్చె;నొ
క్కరికిన్ మోదము ఖేదమింకొకరికిన్ గల్గన్ బ్రయత్నించుటల్
సిరితోఁబుట్టినవానినైజగుణముల్ సిద్ధాంత మెందేనియున్

మ. వరుసన్ మేల్ కరదీపికాశతములన్ భాసిల్లు పెండ్లిండ్ల పం
దిరులన్ వెన్నెలఁజొన్పిచంద్రుఁడు మరెంతేశోభగల్గించె; ని
ష్కరుణన్ బేదకుమానిద్రవ్యయుతునిన్ గట్నాల మన్నించుటల్
సిరితోఁబుట్టినవానినైజగుణముల్ సిద్ధాంత మెందేనియున్

మ. మరియుం బెక్కగతుల్ ప్రమోదమును నాత్మంగొల్ప
[నారాతిరిన్
బరహంపూరుననొక్కయింటనొక డాబాపై నిగూర్చుండి సుం
దరియాభార్యయులోభియాపతియునుద్వాహ ప్రసంగమ్మునన్
వరుసన్ వాదములాడఁజొచ్చిరియభిప్రాయంబు భేదించుటన్

ఉ. క్రిందటిమాఘమాసమున కేమనసీతకుఁ బెండ్లియాడు ద
ప్పెందలవంపుగల్గునది పెద్దదియానెడ; దానియీడు వా
రెందరొ కాపురంబునకునేగుటచూచితి, మీరునేనునున్॥

దొందరచెందకున్నయెడ నాయియొ గోయియొచూచు
[కోవలెన్.

చ. కడచినకార్తికంబునకెగా పదమూడవయేడువచ్చె నీ
గడియకుఁ బెండ్లిమాటకలగానయినన్ స్మరియింపరైరి; మీ
గడుసుఁదనంబు పోల్చుకొనఁగాఁదగుజాణనుగానుగాని యా
బుడుతనుగూర్చి యేమితలపోసిరొ చెప్పుడు! ప్రాణనాయకా!

ఉ. పక్కనవివ్వపోయిరఁట బంధువులందరుఁ బెండ్లియందు సు
బ్బక్కకుమార్తెపందివలెఁ బల్లకినెక్కుచునుండ; నందరున్
ముక్కునవ్రేలుపెట్టుకుని మొట్టలుమొట్టరె? మీరునేనునున్
లొక్కువయాడుమిట్లయినలోకులుకాకులు మీరెఱుంగరే?॥

చ. మఱియొకసంగతిన్ వినుఁడు! మాపెదమామయగారిచిన్నకూ
తురుగతియేమిమైనది? యెదుర్కొనువేళకుఁ దోటలోన నం
దఱుఁగని పెండ్లికూతురు విధమ్మురజస్వల యట్టులున్నదం
చరిగిరికాదె భోజనముకై ననుజేయక తత్క్షణమ్మునన్.

సీ. మధుపర్కమునుగట్టి మగనిచాటున నట్టె
నక్కుచుఁ బల్లకి నెక్కునపుడు
తలుపులకడ ముద్దుగొలుక వచ్చియు రాని
పలుకులఁ బతిపేరు పలుకునపుడు
చుట్టుమూగినయట్టి చుట్టాలు ముచ్చటన్
గనుచుండ మగఁడెత్తుకొనిన యపుడు
పతిచెంతఁగూర్చుండి సతులు పాటలుపాడ
నతనితోఁ బూబంతులాడు నపుడు

ఏడెనిమిదేండ్ల బిడ్డయైనేని మిగుల
శోభగానుండునే కాని చూచుటకును;
కట్టుతప్పి పెండిలియీడుగడచి గేదె
పడ్డవలెనున్న బిడ్డ శోభస్కరంబె?"

ఉ. ఇన్నిటికేమి నాకు నయిదేండ్లు వచ్చెనో లేదొ కాని మా
నాన్న వివాహయత్నములోనఱ్ఱుచుఁ బెండిలియీడు దప్పెనా
చిన్నకుమార్తెకంచుఁ గడుఁజింతిలుచుండుట నాకు జ్ఞాపకం
బున్నది; ముద్దుముచ్చటయునుండునె యంతకు నీడుమించినన్

ఉ. జ్ఞానము వచ్చి సీత చెలికత్తియలందరుఁ బెండ్లియాడఁగాఁ
దానటులుండిపోవుటకెదన్ గృశియించుచు నెన్నిమార్లొ నా
తోననెఁ నాన్నగారికిఁకఁ దోఁచకపోయిన నీవె చెప్ప వ
మ్మా! ననుఁ గూర్చి' యంచు; నవ్వునట్లనినందున దోషమున్న దే

ఉ. అక్కట! పెండ్లి లేదనెడునట్టి విచారము చేతనే కడున్
జిక్కి యొకప్పుడున్ గడుపునిండ భుజింపక నిద్రపోక యీ
ఫక్కిని లేనిజబ్బు బలవంతముగాఁ గొనితెచ్చుకొన్న దీ
చిక్కుతొలంగి పెండ్లియయి సేమముగాంచుట యెన్నఁడో కదా!

ఉ. మంచముపట్టియున్న దొకమాసమునుండియు నౌషధంబు లి
ప్పించితి మెన్నియో గుణము వీసము గల్గదు, డబ్బు గూర్చి ల
క్షించక రెండువారముల క్రిందటనే దొరసానినుంచి నా
మెంచి రవంతయైన గుణమీయకయున్న దదేమి పాపమో.

గీ. చిన్న సీతమ్మ! నిన్న మీనాన్నగారు
నీకు మంచిసంబంధము నిశ్చయించి

నారనుచు దాని సంతుష్టిఁ గోరి నేను
సీతతోనంటి నేమనో చూతమనుచు.

ఉ. కాటుకకన్నులన్ వెడలి కాలువకట్టిన నీటిబొట్టులన్
బైటచెరంగుతోఁ దుడిచి ప్రక్కకు మోమిడి వెక్కివెక్కి నా
మాటకదేమి కారణమొ మారు వచింపక యేడ్వఁజొచ్చె; నా
నాటికిసీతసంగతి కసంబడుచున్నది క్రొత్త వైఖరిన్.

శా. 'ఏడీ? ఎక్కడ? రామచంద్రుఁడిఁకరానేరాడ! శ్రేష్ఠైనవ
స్త్రాడా?' యంచును బల్వరించునఁట యుష్ణంబందు నిన్న మా
టాడంగా దొరసాని చెప్పినది; యేమైనన్ రహస్యంబు మీ
తోడన్ జెప్పెద మీరు నమ్మెదరొ లేవో కాని నామాటలన్

గీ. నిరుడు వేసంగిలో రెండునెలల సెలవు
గడపె మనయింట రామచంద్రుఁ డదిమొదలు
వాస్తవమ్ముగ మనసీతవర్తనంబు
నాకుఁ గ్రొత్తగాఁ దోఁచుచున్నది యదేమొ?

క. సంగతులను సందర్భము
లం గనుఁగొన సీతమనసు లగ్నంబై యుం
డంగావలె నాతనియం
దుం గావున నేమిసేయుదురొ మీరింకన్.

గీ. ఏడెనిమిదేండ్లు రాకమున్నె వివాహ
మాడు బిడ్డకుఁ గావలెననుచుఁ బెద్ద
లూరకే ఘోషపెట్టిరే? కారణమ్ము
బోధపడినది కద సీతబాధవలన.

క. పదమూడేండ్ల చిన్నది
చదువులు చదివినది మిగులఁ జక్కనిదై కో
రదె స్వయముగ వరునీగతి ?
అదిమీతప్పగును దాని దనరెవ్వారున్?

గీ. రామచంద్రుఁడు తనకు భారతమునిచ్చి
చదువుకొనుమనెనఁట ! యది మొదలుగాఁగ
బావగారిచ్చిరని యదేపనిగఁ జూపు
చుండు నందరి కుప్పొంగుచుండు నెపుడు.

గీ. ఏమి గ్రహచారమోకాని రామచంద్రుఁ
డన్న సీతకు దైవమైయున్న వాఁడు
దానిదురదృష్టమో ? లేక దానిపేరు
బలమొ ? యేమికానున్నదో తెలియదకట.

ఆ. వె. నాటినుండియిట్లు నలువురినోళ్ళలోఁ
గంట్రికంబు పడినకారణమునఁ
బనసపండువంటి బాలికారత్నము
చిక్కిశల్యమయ్యె నక్కటకట !

శా. చాద స్తంబిఁకమాని ప్రొద్దున నెపంచాంగంబుచూపించిమీ
రేదేనా సుముహూర్తనిశ్చయము చేయించండి? మేనల్లుచే
నేదెట్లైన నదట్లెయాను ముడివేయించండి సీతమ్మకున్
మీదన్ దైవమెయున్న వాఁడుమన మేమీచేయలేమేకదా?

ఉ. తోటలుదొడ్లు భూమివసతుల్ మొదలైనవిలేకయున్న నా
పూటకులేనివాఁడయిన బొట్టు నొసంగక తప్పదింక; నా

మాటవినండి! దీనికణుమాత్రము నష్టముచెప్పకండి? యీ
పాటికినైన సీతకు శుభంబనుమాట యనండి నోటితోన్.

గీ. నా వివాహంబునందు మానాన్నగారు
నాల్గుగరిసెలమడిచెక్క నాకొసగిరి
సీతకరణమ్ముగానిచ్చివైతుదాని
భూవసతిలేనిలోపమ్ము పుట్టదింక॥

గీ. ముక్కు మొగమునెఱుంగని దిక్కుమాలి
నట్టి పెద్దసంబంధాల కాశపడక
చెప్ప చేతలనున్నాఁడు సీతనింక
రామచంద్రున కొసఁగుడీ రవ్వయేల?॥

క. బియ్యేలఁట ! యెమ్మేలఁట!
వెయ్యిన్నూట పదియార్లు వినుగూనకయే
పొయ్యాలఁట! బైస్కిళ్లును
నియ్యాలఁట! యల్కనాఁ డివెక్కడియాసల్?

క. తప్పనిసరియని యన్నిటి
కొప్పుకొనుచుఁ గడకుఁబెండ్లి యొనరించినచోఁ
జిప్పయు దొప్పయుఁ జేతికిఁ
దప్పకవచ్చును సుమండి తలిదండ్రులకున్॥

ఉ. పెద్దపరీక్షపాసయిన పిల్లఁడటంచును నీమజోషుమేల్
ముద్దుగ నున్నదంచుఁ దనముద్దులబిడ్డను డబ్బునిచ్చియున్

గ్రుద్దులుదిన్నయట్లు తరిగొప్పుల వేంకటరావుకిచ్చి యే
ప్రొద్దును భీమశంకరముపొందు విచారము చెప్పవచ్చునే?

ఉ. పెండిలియాడికట్నముగఁ బెట్టినదంతయు మూటగట్టి, య
ల్లుండలయత్తమామయు నలోమనియేడ్వ నదేపరీక్షకో
లండనుబోయి నేటికిని రాఁడుగదా పదియేండ్లనుండి; యే
ముండనొకూఁడివాఁడుచెడిపోయెనటంచనుచుందురందఱుఁ॥

సీ॥ పుట్టెడు వగపుతోఁ బట్టెడన్నమునైన
ముట్టక తనుదానె తిట్టుకొనుచు
ధూర్తుఁడై చనినట్టి భర్తపై జనియించు
దుర్వార్తలాలించి దుఃఖపడుచు
తనయీడు చెలుల నూతన కాపురమ్ములు
గని వేడినిట్టూర్పు గార్చుకొనుచు
నాకు దిక్కెవరున్నారింక నయ్యోనా
పాపమంచును గుండెబాదుకొనుచు
పెద్దదైనట్టి యైదేండ్ల ప్రొద్దునుండి
మగని మొగమెట్టిదో తాను మరచిపోయి
కడవల కొలంది నేడ్చు శంకరమ్మగారి
కన్నకూతురి దురవస్థ కాంచినారె?

సీ॥ మేష్టర్ల చేఁజాల మెప్పించుకొన్నాఁడు
మంచివాఁడను పేరుకాంచినాఁడు

పోకిరీవేషాలఁబో డూర్జితంబున్న
వాఁడు పాపము దుండగీఁడుకాఁడు
చురుకైనవాఁడు ముందరికిరాఁగలవాఁడు
మంచిచెడ్డలెఱింగి మసలువాఁడు
మనసీత మనసుకెక్కినవాఁడు మంచిచ
క్కనివాఁడు మీరెదిక్కనినవాఁడు
చిన తనంబునుండి మనయింటనున్నాఁడు
తల్లితండ్రిలేని పిల్లవాఁడు
పెంచిపెద్దఁజేసి పిల్లనిచ్చుటకన్న
పారమార్థికంబు వేరుగలదె?

ఉ. కాఁగలవాఁడువిద్యయునుగౌరవముంగలవాఁడువాఁడు,మీ
రేగతి, పారమార్థికమునెంచి కుమార్తెనొసంగిరేని మే
లౌఁగద? యింతయాస్తియును నక్కట! నెత్తినిబెట్టుకొం
[చు నూ
రేగుదుమే?కుమారుఁడొకఁడేనియులేనిదురంతచింతతోఁ.

ఉ. కాలువప్రక్కభూములు, నెగాదిగఁబండెడు పెద్దపెద్ద సే
రీలును, గుత్తచేసిన ఖరీదగు తోటలు, నప్పులిచ్చి వ
డ్డీలకువడ్డికట్టుచు గడించిన మూటలు త్రుప్తిలేక యే
వేలకు వేలుగా నిలువవేసితి రార్బతునాటుబ్యాంకిలో!

క. కొడుకైనఁ గూతురైనను
గడకదియేకాన మనసుగలవానికి మీ

బిడనోడఁగూరిచి వడి మీ
గడియించిన దోసగిరేని గల విహాపరముల్.

క॥ దత్తతగూరిచి లేశము
చిత్తమునఁ దలంపఁబోక, శీఘ్రముపను లా
యత్తపరచి మేనల్లున
కుత్తరమును వ్రాసిపంపు నుత్సాహముతోఁ.

గీ॥ అనియనేకవిధమ్ముల నాత్మజాత
పరిణయముఁగూర్చి యిల్లాలు పలికినట్టి
పలుకులన్నియు నాలించి యులికిపడి మ
హాగ్రహావేశ పరవశుండగుచు నపుడు.

సీ. శిరమునగోష్పాద పరిమితిగలపండు
వెంట్రుకల్ ముడివీడి వెన్నునంట
నొసటి గంధంపుఁబూత నెసగుకుంకుమబొట్టు
చిఱుచెమ్మటలఁ గ్రమ్మికరగిచెదర
మెడలోనఁ జీరాడు మెరుగుబంగరుకట్ల
తులసిపూసలమాల దుసికిలంగ
పొడిదగ్గుచే బుగ్గనిడినట్టి కలకండ
సారమ్ము బొజ్జపైఁ గారుచుండ
ముడుతముడుతలు పడినట్టి యొడలువణఁక
పట్టుతప్పి దౌడలువ్రేలబడఁ జికాకు

చూపుచూపులఁ జురచురఁ జూచిచూచి
భార్యకిట్లనిపల్కె నా బ్రాహ్మణుండు.

ఆ॥ వె॥ "ఔనె! మాటకారివగుదువె కాని, నీ
పాటి తెలివిలేని వాఁడఁగాను
మూయుమింకనోరు! నీయుపన్యాసంబు
వింటిఁ జాలునింక విసుగుపుట్టె.

ఆ॥ వె॥ స్టేజిపైని నిల్పి చెప్పించినట్లైనఁ
గడఁగి లెక్చరీయఁగలవు నీవు
మాటనేర్పులేని మందబుద్ధిని సమా
ధానమేమి చెప్పలేను నేను.

ఆ॥ వె॥ మంచిచెడ్డలను గ్రహించక యిట్లివ్వఁ
డాదుగాని కధికమైన చనువు
నిచ్చి నెత్తిపైని నెక్కించుకొనువాని
బ్రతుకు వట్టి రవ్వపాలుగాదె?

సీ. గోరంత జబ్బున్నఁ గొండంతగాఁజేయు
గయ్యాళి వగలకు గలతచెందు
ఆలిమాటల నమ్మి యానుగాదనకుండ
ముసలి తల్లినిగాంచి కసరుచుండు
తోడఁబుట్టులనైన దూరమ్ముగానుంచి
కులకాంత సెలవుపై మెలఁగుచుండు
వెలది పల్కినపల్కు వేదవాక్కనియెంచు

సుదతియే మోక్షమంచును దలంచు
తరుణి పాదములకు దాసుఁడై దాస్యంబు
సేయువానిస్థితులు వేయిగతులు
మగువ! యట్టి పనికిమాలిన పెద్దమ్మ
యాలిచేతిలోని కీలుబొమ్మ॥

ఉ. పాయని రోగమందుఁ బసిబాలదగుల్కొనె, దీననేమహా
పాయమొ? యేమిదారి? భగవంతుడ! యంచునునేడ్చుచుండ "పె
ళ్ళో" యనిప్రాణముల్ కొఱుకుచుందువునీమతిపోయెనేమొ? నీ
కీ యవివేక మెప్పటికి నిట్టులెయున్నదదేమి పాపమో?

ఉ. బోలెడు డబ్బుపెట్టి కొనిపోసిన మందులు వ్యర్థమయ్యె, నే
వేళకునెట్టిసంగతి చెవింబడునోయని యిట్లు కంటికిన్
నేలకునేడ్చుచుంటి నిదినీవుగ్రహింపక మూర్ఖచిత్తవై
ప్రేలుచునున్నదాన నవివేకునిక్రింద ననుంగణించుచున్.

సీ॥ రామచంద్రునిగాంచి ప్రేమించి మనచిన్న
ముద్దు సీతమ్మ యెప్పుడువరించె
తనకు వానికిఁబెండ్లి యొనరింపుమని సిగ్గొ
కింతైనలేక నిన్నెప్పుడడిగె
జ్వరతీవ్రమున రామచంద్రా! యటంచు నా
పసికూనయెప్పుడు పల్వరించె
ఆమాటలాలించి యవివేకురాలైన
వొరసాని యెవుడు నీతోడఁజెప్పె

కన్నుపీడని యాపసికందుపైని
నెంతవరకు గల్పించినావే గయాళి!
విన్నవారు నవ్వేదరఁ వివేకమెందు
వలనఁ గలుగదో నీకు నిర్భాగ్యురాల!.

గీ. మోహమన భర్తయన్న నేమో యెఱుఁగని
చంటికూన కోరునె రామచంద్రునట్లు?
సీతసతనికిఁ గూర్పంగ నీతలంపు
గాని సాగని కోర్కెలు మానుమింక.

గీ॥ కంచుకాగడాలెత్తి ప్రపంచమెల్ల
నెంతవెదకిన నొకబెత్తెడేని భూమి
వసతిలేని దరిద్రుని పాలుచేసి
కూతుమెడ తెగనికత్తిని గోయఁగలమె॥

గీ॥ విద్యగలవాఁడెయగును; వివేకవంతుఁ
డేయథార్థము; రూపసియే నిజమ్మె;
కాని భూమివసతిలేని కారణమున
నన్నియును నంకెలేనట్టి సున్నలయ్యె॥

గీ॥ వెండిచెంబులు నుంగరాల్ విలువగలుగు
మేటి బంగారు మొలత్రాళ్ళ మాటకేమి?
పట్టుపంచల చాపైనఁ గట్టుకొనుట
కర్హుఁడై యుండవలదె నీయల్లుఁడకట॥

గీ॥ తల్లిదండ్రులు లేనట్టి పిల్లఁడనుచుఁ
బెంచి పెద్దవానినిజేసి ప్రేమతోడఁ
జదువు చెప్పించుచున్నాము చాలునింత
కన్నఁ జేయఁదగినదేమి కలదొ చెపుమ॥

గీ॥ నీవు నీమడిచెక్క వానికి నొసంగి
నంతమాత్రాన ధనవంతుఁ డగునె వాఁడు?
కాని యమ్మాయి పెండ్లిసంగతినిగూర్చి
నా మనోనిశ్చయమ్ము సాంతముగవినుము॥

మ॥ అయిదారేఁడులనుండి పట్టుదలతో యత్నించుచున్నాడ నెం
దయినన్ జక్కని యీడుజోడుగలవాఁ డమ్మాయికై కానరా
డయినన్ గోరినకట్నమిచ్చునెడ నాయాసం బొకింతైన లే
కయె చేకూరఁగనున్న వెన్నొ కడుయుక్తంబైన సంబంధముల్

సీ॥ వలసినంతటి భూమి వసతిగల్గినచోట
సాంప్రదాయముఁగూర్చి శంకపుట్టు
సాంప్రదాయముగూడ సరియైనదగుచోటఁ
గటకటా గోత్రమ్ము కలియుచుండు
గోత్రంబు మనకనుకూలమౌ చోటను
లేశమైనను విద్య లేకయుండు
విద్యాదిసుగుణముల్ వెలయఁగల్గినచోట
నంగవైకల్యంబె సంగుచుండు.

అంగవైకల్యమును లేకయమిత రూప
వంతుఁడగు నెడఁ గట్నాల బాధమెండు;
సుతులనూర్వుర పెండ్లింట్లు సుఖువుగాని
యొక్కయాఁడు పెండిలి కష్టమక్కటకట!

సీ॥ వెండిపళ్ళెరమందు వేయినూటపదార్లు
గుమ్మరింపుమటంచుఁ గోరినారు
బంగారు మొలత్రాళ్ళు నుంగరాల్ మురుగులు
చేయింపుమనినాకుఁ జెప్పినారు
ఎమ్మె బియల్ ప్యాసయినదాక చదువు చె
ప్పించునాయని యడిగించినారు
సగమునాస్తిని లగ్నసమయాన వ్రాసియి
చ్చెదవాయటంచుఁ బ్రశ్నించినారు
గొంతుముడిలేక వారట్లు కోరుచుండ
గుండియలునాకు బ్రద్దలౌచుండె నకట!
ఎంతయత్నించినానొ? ముందేమిచేయఁ
గలనొ తెలియక పేర్మిలిసఁ గార్యమేమి? ॥

కలిమియును విద్యయును రెండుగలిగి కట్న
మడుగనట్టి సంబంధమొండైనఁగలసి
వచ్చునేమోయనుచు నింతవరకుఁ జాల
యత్నమొనరించితినిగాని వ్యర్థమయ్యె॥

గీ॥ ఇందుచేతనె యమ్మాయి కింతవరకుఁ
బెండ్లికార్యంబు నేను గావింపలేదు
మంచిసంబంధమొకచోట నుంచినాను
అదియెనిశ్చయపరతు నెట్లయిన నింక.

క॥ పొన్నాడ కామరాజని
యున్నాఁడొక చిన్నివాఁడయోగ్యుఁడు కాఁడే
మున్నను నొక్కఁడె; తమ్ములు
నన్నలులే రాస్తియెల్ల నతనిదెసుమ్మీ॥

క॥ పదిగరిసెల రాబడిగల ;
దదిగాకై దారువేల కధికమునగదు
న్నదియఁట! లేశము ఋణమ
న్నదిలేదఁట! కట్నమడుగఁడఁట కాసైనన్॥

క॥ నలువదియేండ్ల వయస్సని
పలికెదరేకాని, మూఁడుపదులకు దాటం
గల యీడున్నటు తోఁచఁడు
కలిపించినమాట నమ్మఁగా రాదుకదా? ॥

ఆ. వె॥ అందకాఁడటంచు ననఁజాలనైనఁగు
రూపికాఁడు మంచియేపువాఁడు
నలుపు తెలుపు రెండుగలిగిన యొకచాయ
గలుగువాఁడెకాని నలుపుగాఁడు॥

క॥ పదియేడులు గావచ్చెను
మొదటికళత్రము నష్టపోయియు నాతం
డిదివరకుఁ బెండ్లియాడఁడు
వదలని క్షయరోగమింతవర కుండుటచేన్॥

గీ॥ వేలువందలు వైద్యులపాలఁబోసి
కొనవరకుజబ్బు తొలగించుకొన్నవాఁడు
ఇంకసీతమ్మనిచ్చుట కెంతమాత్ర
మైన సంశయించుట షట్టియనవసరము॥

క॥ రోగంబంతయుఁబూతిన్ X
బాగైనదో లేదో యనుచుఁ బలువురితోడన్
"భోగట్టా" చేసితి నా
రోగంబికఁ గుదిరెననుట రూఢియెసుమ్మీ॥

గీ॥ మొదటిభార్యకుఁగల్గిన ముప్వురాఁడు
కూనలును గూడఁబోయిరిగాన నింక
సవతిపిల్లలపోరు లేశమును సీత
కుండదేకద? హాయిగా నుండఁగలదు॥

గీ॥ తనకుసీతనిమ్మని నాకుఁదరుచువ్రాయు
చుండెనైనను గిట్టని ముండకొడుకు
లాతఁడొకముండ నుంచుకొన్నట్లు నాకు
లేని సంశయమొకటి కల్పించినారు॥

గీ. ముండయును ముసుగులే దుత్తముండటంచుఁ
బలుకుబడిమీఁదఁ దరువాతఁ దెలిసె నాకు;
అయిన నింతకు మగవాఁడు ; ఆలిలేని
వాఁడు, డబ్బున్నవాఁడు; ఏయేడుపైన
నేడ్చియుండును; ఆఘోషలేల మనకు ? ॥

గీ. ఇంతకీ కలికాలమం దెవ్వఁడట్టి
యేకపత్నీ వ్రతస్థుఁడో నాకుఁజెపుము!
పెడ్లి కానంతసేపెన్ని వేషములును
వేయు; తరువాత నన్నియు మాయమగును॥

గీ. కులము గోత్రము రూపురేఖలును గలిమి
సాంప్రదాయము నన్నియుఁ జాలవరకు
నాకు సరిపడె; కానపొన్నాడవారి
చిన్నవానికె యిచ్చెద సీతనింక॥

క. కానంత కట్నమైనను
పీసము నాసింప ననుచు విస్పష్టముగా
వ్రాసె నిదివరకె; నేనును,
వ్రాసితి శుభలేఖ యిష్టపడినాననుచున్॥

గీ. వేయినూటపదారులు పోయకుండ
మంచిసంబంధమిట్లు ప్రాప్తించెమనకు
మనయదృష్టమొ? లేక యమ్మాయిచేసి
నట్టిపుణ్యమొ? యేమైన నగునుగాక! ॥

క. రాఁగలఫాల్గుణ మాసము
లోఁ గార్యము తప్ప ; దింతలో సీతయు నీ
రోగము కుదిరి శరీరము
బాగై యారోగ్యదశకు వచ్చునుగాదే! ॥

క. తనకు ద్వితీయవివాహం
బని, యాతండేకరాత్రియందే కార్యం
బును జేసికొందు ననుచును
ననెనఁట! నీయిష్టమెట్లొ యట్లె యొనర్తున్॥

ఆ. వె. ఏకరాత్రి పెండ్లియేమైనయెడఁ జాల
వరకు ఖర్చు తగ్గవచ్చుమనకు;
చూడవచ్చినట్టి చుట్టాలచే నిల్లు
గుల్లగాదు డబ్బు చెల్లిపోదు॥

గీ. అయిన నీయిష్టమే సుమీ యనుచు నతఁడు
పరమలౌక్యంబుగాఁబల్కె- భార్యతోడ;
ఖర్చుపెట్టని లోభుల గడుసుఁదనపు
మాటలాడువారు గ్రహించు పాటివారె? ॥

శరభరాజు సీతపరిణయమ్మునుగూర్చి
పలికినట్టి వెడగుపలుకులెల్ల
నాలకించి యాగ్రహాతిశయమ్మున
మేనఁ జెమటగ్రమ్మ జానకమ్మ॥

మ॥ కడులోభిత్వమునన్ గుమార్తెసుఖదుఃఖంబుల్ విచారింపకే
పెడదారింజను భర్తయత్నమును దప్పింపంగలే కేడ్వఁగా
దొడఁగెన్ భోరన; కార్యసాధనమునన్ దోడౌచునుండుంగదా?
కడుసూక్ష్మంబుగ నాడువారలకు గంగాదేవి ప్రత్యక్షమై.

క॥ అయ్యయ్యో యనుభార్యయుఁ
గుయ్యో మొర్రో యటంచుఁ గూతురు, గట్నం
బియ్యఁడని యేడ్చునల్లుఁడుఁ
జయ్యనఁగన్పింతురు లోభిసంసారమునన్.

క॥ అల్లుళ్ళకుఁ గూతుళ్ళకు
నిల్లాలికి నాశ్రితులకు హితులకు నెపుడున్
జెల్లనికాసే నొసఁగక
ఘొల్లున నేడ్పించు లోభిగుణమున్ గనిరే.

సీ॥ ఆలిపై నొక్కింత జాలిపుట్టఁగనీదు
కన్నకూతురి సౌఖ్య మెన్ననీదు

అల్లునియల్క లక్ష్యముసేయనీయదు
గౌరవాగౌరవజ్ఞాన మిడదు
భోగంబులం దాశపుట్టఁగానీయదు
మంచిచెడ్డ లెఱింగి మనలనీదు
ఎంతకల్గిన నాశ నంతంబుకానీదు
చిత్తంబునకు శాంతిచేరనీయదు
పరులుదూషింతురని భయంపడఁగనీదు
తను వశాశ్వతమనునీతి తలఁపనీదు
పారమార్థికచింతలఁ బడయనీదు
లోభి లోభిత్వ మేమందు లోకమందు.

తే॥ పాపము! శరభరాజు లౌభ్యంబుచేత
భార్యకును గూతునకు ననివార్యమైన
హృదయసంతాప మొనఁగూడె; నిట్లె యెన్ని
హీనసంసారములు ప్రపంచానఁ గలవొ.

సీ॥ నాగవల్లిదినంపు నానుదక్క మరొక్క
యరకాసునెఱుఁగదా పరమసాధ్వి
తనకోర్కెదీర జల్తారుచీరయు నెందుఁ
గట్టియెఱుంగదా ఘనచరిత్రి
నారగుడ్డలుదక్క నాడునేడునునొక్క
పట్టుపోగెఱుఁగదా భాసురాంగి

పుట్టినింటనునోచి నట్టినోములుదక్క
నొకనోమునెఱుఁగదా యురుగుణాఢ్య
వేలకునువేలుగలవాని యాలియయ్యు
వట్టినిర్భాగ్యుఁ జేపట్టి నట్టులామె
కలనయిన సౌఖ్యమన నెఱుంగక మెలంగు
నట్టి లోభీశ్వరుఁడు పతియైనకతన.
గీ. తనదు లోభిత్వమున కట్టి ధన్యచరిత
పరమసాధ్వి యిల్లాలౌటఁబట్టికాని
యింకొకతెయైనయెడల గుట్టెల్లఁదోలఁగి
శరభరాజు సంసార మేచంద మగునో ?
మ॥ తనకుంగట్నముబాధలేదని యసందర్భంపు సంబంధ మి
ట్లనుఁగుంబిడ్డకునిశ్చయించెనని యయ్యబ్జాక్షి దుఃఖించి, చే
యునదిం కేమియులేక రోషముననూయోగోయియోచూ
చుకొం
దునటంచుఁగడునేడ్వఁజొచ్చెనతిధూర్తుంభర్తవీక్షించుచుఁ
క॥ చిన్నప్పుడుఁ నాగ్రహమును
గన్నప్పుడుఁ దెలివిలేని కాంతలకెల్లం
దు న్నాతులు గోతులు నిజ
మెన్నంగా లక్కపిడతలే యగుఁగాదే ?
మ॥ అటుదుఃఖించి పతిప్రియత్న మనివార్యంబంచునూహించి
యిం
కెటుకానున్నదొ సీతభాగ్యమదియట్లే యౌనటంచెంచియిం

కటఁదానిల్వకనిద్రపై నెపముతో నాసాధ్విలేవంగఁ దాఁ
జిటికెల్ వేయుచు నావులించుచునులేచెన్ భర్తవెన్వెంటనే.
గీ. అటు పరస్పరాగ్రహా చిత్తులగుచు వార
లొండొరులతోడ మాటాడకుండ ముందు
జానకమ్మయు, వెనుకను శరభరాజు
నల్లనన్ మెట్లు దిగిక్రింది కరిగినంత.
సీ. రంగారు బంగారు రంగొప్పు నునుగొప్పు
గప్పుకుళ్ళాయి చక్కఁగధరించి
లేదులేదనిపించు లేఁగౌనుజిగిమించు
గతిఁబొల్చు తెల్లని గౌనుదాల్చి
వదనమ్ము క్రొత్తచక్కఁదనమ్ము గనలోచ
నమ్ములందు సులోచనమ్ములుంచి
వాటమౌమేజోటి నీటు తేటునుగీటు
సూటైన మేల్బూటు జోడుదొడగి
గుండె పరికించురబ్బరు గొట్టమొండు
నడుమునఁదగిల్చి చావడినడుమనిల్చి
వైద్యురాలైన దొరసాని వారికప్పు
డెదురుపడె; సీతకై వారు బెదురుపడఁగ.
ఉ. కూతునకేప్రమాదమొనగూడెనొయంచునుజానకమ్మయు
త్యాతురతన్ భయంపడుచు నచ్చటికేగఁగ నామెతోడనే

యాతఁడుఁగూడ మిక్కిలి భయాతులుఁడై చని చెంతనిల్చిమా
సీతకు నెట్టులున్నదియొ చెప్పుమనన్ దొరసానియిట్లనున్.

క॥ పంతులు ! మీరెంతయు ధన
వంతులు, నదిగాక సుగుణవంతులువిద్యా
వంతులు,మీకన్న నుమా
యింతులు,పనిలోవలంతులే సాధింపన్ ?.

గీ॥ వయసు చాలఁగమీరిన వారు వలసి
నంత లోకానుభవమున్నయట్టి వారు
మీకు బుద్ధులు చెప్పుట నాకుఁ దగదు
కాని, చెప్పకతప్పదు గాన వినుఁడు॥

గీ॥ చనువుగల దండుచేత నేమనినఁగాని
నను క్షమింపంగవలయు; సీతనుగుఱించి
చెప్పుటకులేదు చూచుటతప్పు; మీకు
మార్తె చెంతకు రండొక్క మారు మీరు

క॥ అనిపలికి టక్కు టక్కునఁ
దనజోడొక వింతయైన ధ్వనిసేయఁగఁ జ
ప్పునఁ జావడిగదిలోనికిఁ
జనె నాదంపతులు వెంటఁ జనుదేరంగన్

సీ॥ బుడ్డిదీపపుఁబొగన్ బూజుపట్టినపట్లు
వేలిఁగట్టిన చాందినీలుగాఁగ

రేకులూడిన తాటియాకుచాపలె నేలఁ
బరచిన రత్నకంబళులుగాఁగ
చెదపుర్వులల్లిన చెదలుగోడలకెల్ల
జిత్తరువులభాతి చెన్నుమీర
కుసులుజారిన నుక్కుకుక్కిమంచంబులే
యటుఁదూగుటుయ్యాలలగుచుఁదనర
గబ్బిలమ్ముల రెక్క లబ్బురంపడఁజేయు
వింజామరమ్ములై రంజిలంగ
నలుదెసలఁ గ్రమ్ముకొనిన దోమలరవమ్ము
సొగసుకత్తెల సంగీతముగఁ జెలంగ
వరలు నాగదియెల్ల నాశరభరాజు
రాజ శబ్దంబు మిగుల సార్థకమొనర్చె.

సీ॥ భృంగమ్ములతెఱంగు ముంగురుల్ చెలరేగి
మొగముదమ్మినిగ్రమ్మి సగముగప్ప
లోలోననె కృశించు నాలోలలోచన
లోచనమ్ములు చాలలోతువార
చక్కని చిక్కని చెక్కుటద్దమ్ములు
కన్నీటి బావులై కళలువాఱ
జ్వరతీవ్రమునఁగ్రాఁగి సన్నగిల్లినమేని
పసుపుపచ్చనిచాయ పసతొలంగ

జీర్ణమై కఱుమాసిన చీరనడఁగి
సహజలావణ్య గరిమమ్ము సన్యసింపఁ
బతిపతియటంచు విలపించు రతివిధానఁ
గన్పడుకుమార్తెనరసె నాకన్నతండ్రి.

సీ॥ కంటకావృతభీమ కాననాంతరసీమఁ
గొమరారు కేతకీ కుసుమమట్లు
కఱుహైన్యమున భూమిగర్భానఁ బ్రచ్ఛన్న
గతినడంగిన మేటి గతనమట్లు
హిమజాల శైవాల సముదయమ్ములఁజిక్కి
పంకనిర్మగ్నమౌ పద్మమట్లు
రాహుగ్రహాగ్రస్త రాకాసుధాకరు
నిస్తేజచంద్రికానిచయమట్లు
మాసిభరియింపరాని దుర్వాసనగల
మాసికల బొంతపైఁ గుక్కిమంచమందు
లేశమును దనువుపై స్మృతిలేకపడిన
కన్నకూతురినరసె నాకన్నతండ్రి.

గీ. మివుల జ్వరతీవ్రమున మేనస్మృతితొలంగి
పలుగతులఁ బ్రియునిగూర్చి పలువరించు
బాలనొకవేళఁ జూపుచుఁ బలికెనిట్లు
శరభరాజుతో దొరసాని జాలిఁబూని.

శా॥ ఎల్లెమ్మెస్సుపరీక్ష ప్యాసయిన యీయేడేండ్లలోఁగాటికిన్
గాళ్ళుంజాపిన రోగులన్ సయితమున్ గాపాడితింగాని, నా
వల్లంబాయని రోగమొక్కటియుసంప్రాప్తింప;దాశ్చర్యమె
న్నాళ్ళోర్వైయెనను బాయకున్న యదియూష్ణంబీకుమారీమణిన్.

మ. ఇది టైఫాయిడు ఫీవరేయయినచో నిన్నాళ్ళుజీవింపనీ
యదు;నాయావషధమింక నేజ్వరమునేనన్నాళ్ళురానీయ,ది
య్యదిచిత్రంబగువ్యాధి వైద్యులకుసుంతైనన్ గ్రహింపంగరా
నిది, నేఁబోల్చితిఁ దెల్పెదన్ వినుఁడుదీనింగూర్చిస్పష్టమ్ముగా.

గీ. మీరునమ్మరుగాని సాధారణముగ
డాక్టరులకిట్టి కేసు తటస్థపడదు;
అటు తటస్థపడినయెడ నరసి వ్యాధి
యిట్టిదని గ్రహించుట వట్టిమాట.

ఉ. వ్యాధులయందు నెందునిటువంటిది కల్గదు; దీనికిన్ మనో
వ్యాధియటంచుఁబేరు; తగినట్టుల నౌషధసేవలెన్నొ యే
వ్యాధులకేని దత్తదుచితానుగతిన్ గలవైన నీమనో
వ్యాధికిమందులేదనుచుఁబల్కెదరార్యులు బ్రాహ్మణోత్తమా.

గీ. ఏమహా వ్యాధియునుగూడ నింతఘోర
బాధ కల్గింప దీ మనోవ్యాధిరీతి
మృతునిమాత్రమె మొదలంటఁ జితిదహించుఁ
గాని, యిది ప్రాణముంచియే కాల్చుచుండు.

సీ॥ నీరు నన్నమునిద్ర గోరనీయక పీల్చు,
దినదినమ్మును శుష్కతను నొనర్చు
లేనిసంకటము లెన్నేని దాఁగల్పించు,
సహజధైర్యస్థైర్య సమితిఁగూల్చు
కడుపునఁ బెనుచిచ్చు వొడమించి బాధించు,
కలరూపురేఖల కళలడంచు
తెలివితేటలుడించు దీనత్వమునుగూర్చు;
పనిపాటులొనరించు మనసుమార్చు
క్రమముగా మంచమెక్కించు నమితరోగ
మందునర్థముంచుఁ బ్రాణమ్ములపహరించు
వేనవేలుగ లోకానఁ గానిపించు
వ్యాధులందేది యీమనోవ్యాధిమించు?.

గీ॥ చెఱుకుగానుగునందునఁ జెఱుకువోలె
నీమనోవ్యాధికిం జిక్కి నీ నెలంత;
ఎముకలొనలించి రక్తమాంసములుపీల్చి
పిప్పిచేసినదీమె నీగొప్పవ్యాధి.

క॥ ఈ రమణి మనోవ్యాధికిఁ
గారణమును నే గ్రహించి కలసంగతులన్
మీ రమణికిఁ దెలిపితి; నా
పేరణమున నీమె మీకెఱింగించెఁగదా?.

చ॥ ఎఱిఁగియు నింతకాలమిటు లేటికి జాలముచేసినారు? న
మ్మరో? మఱపొందినారో? యనుమానముచెందిరో?
రామచంద్రునీ
వరకును నేలరమ్మనరు? వానిముఖేందువిలోకనంబె యీ
తరుణికి నౌషధంబు; భయదంబగు జాడ్యతమోనివృత్తికిన్.

శా॥ అబ్బాలుంగను రెప్పలెత్తి యొకమారమ్మాయివీక్షించినన్
మబ్బుంబాసినయట్టిపూర్ణశశిబింబంబుగ విడంబించుచున్
జబ్బుంగిబ్బును సర్వముందొలఁగిసాక్షాల్లక్ష్మియైతోఁచు;న
బ్బబ్బా! బల్మినిజంపి వేసెదవటయ్యా! యీకుమారీమణిన్

చ. ఎముకలుచర్మమున్ మఱియొకించుకయూపిరిదక్కరక్తమాం
సములిసుమంతలేకయె కృశస్థితినున్నకుమార్తెఁగాంచి చి
త్తమునెటులాపఁగల్గితిరో? ధైర్యమునెట్లువహించినారో? ధ
ర్మమెయిటువంటిపట్టుదలమానుఁడు కన్నకుమార్తెపట్టునన్.

శా. మేనల్లుండతి బుద్ధిమంతుఁడుగదా! మీరేలశంకింతురో
వానిన్ సీతకుఁగూర్పమీకుఁగల వైశ్వర్యంబదేనాటికే
హైనన్ సీత దెకాన భూవసతిలేదంచున్ విసర్జించుటే
మైనన్ బాగుగనున్నదయ్య! కలదయ్యా! యిట్టులెందేనియున్

చ. మునుపటియట్లకన్పడదు ముద్దులసీతవిధమ్ముచూడ, నే
క్షణమునసోరహాస్యముగఁగన్నులురెండునుదేలవైచు; మిం

చినపిదపన్ విచారపడి చేయునదేమియులేదుకాన, మీ
రునుమనజానకమ్మయునెఱుంగఁగఁజెప్పితినున్నదున్నటుల్

ఉ॥ ఈదొరసానిమందుగుణమీయక యున్నదటంచునావయిన్
వాదుఘటింపకుండఁ గలవైఖరి తెల్పితి; నిందుమీఁదమీ
రేదిసమంజసంబనుచు నెంతరొయట్టులెసేయుఁడయ్య! యా
మీఁదవిధాతయెట్లునియమించెనొయట్లెయగునిజంబుగా.

మ॥ తమమేనల్లునకుం గుమారికకు నుద్వాహమ్ముగావింప ని
ష్టములేకుండిన యంతమాత్రమునవష్టంబేమి? యెట్లైననీ
యమబాధల్ యమబాధలౌటనిసుమంత్రైనన్విచారించిపం
తముచాలింపుఁడు! రామచంద్రునికిఁగంటంబెట్టుఁడిబ్బాలకున్.

మ॥ కలరోగంబుతొలంగినన్ బిదప సంకల్పించుకొన్నట్లెమీ
రలొనర్పందగుఁగానిప్రస్తుతము నీరాద్ధాంతసిద్ధాంతముల్
సలుపన్వచ్చునె? తొల్తఁబ్రాణములు నిల్వంబెట్టుఁడెట్లైనని
య్యాలి నీలాలకప్రాణదాత తమమేనల్లుఁడె ముమ్మాటికిన్

శా॥ పోస్టాఫీసున పోస్టుసేయుఁడొకజాబున్ రేవు; నామాటలన్
టెస్టుంజేయఁగవచ్చు; ''స్టార్టిమిడియేట్లీ'' యంచువైరిచ్చుటే
బెస్టన్నింటను; వైరుచూచుకొనుచున్ వేవేగమేల్ట్రైను
లోనే స్టార్టౌనత; డారణాలెకద మీకేమైన వేస్టైనచో.

ఆ. వె. అరణాలఖర్చటన్నంత మాత్రాన
గుండెరాయిపడి యతండు నోట

మాటయింతలేక మౌనవ్రతముదాల్చె
నూర్పులిడుచు మిగులనుస్సు రనుచు.

సీ॥ మేనల్లు రప్పింపఁగా నొక్కకాసైనఁ
బతిబంపుటది యసంభవ మటంచు
తంతివార్తయెకాక తగుఖర్చులును బంప
కున్న నాతనిరాక సున్నయనుచు
ఆతండురాకున్న సీతామనోవ్యాధి
తొలఁగుసాధనమింకఁ గలుగఁదనుచు
అమ్మనోవ్యాధి బాయకయున్న సుకుమారి
తనువునిల్వదు యథార్థమ్మటంచు
కన్నకూతురికీకనేమి గతియటంచు
నేలఁజతికిలఁబడుచుఁ గన్నీరు మిగుల
వరదగా వెక్కి వెక్కి యేడ్వంగఁదొడఁగె,
మానినుల మానికమ్మైన జానకమ్మ.

గీ. పలుకు నులుకును లేనట్టి పతిని గాంచి
పలుగతుల నేడ్చుచున్న తద్భార్యనరసి
తనకుమతిబోవఁ బ్రతిమచందాన నిలిచె
మేనస్మృతిలేని దొరసాని మౌనమూని.

గీ. నోటమాటలులేక యచ్చోటవారు
ముప్వ రాయాస్థితులయందు మునిఁగియుంట

వలననాల్గైదు నిమసముల్ వఱకు నాగృ
హంబు సర్వంబు నిశ్శబ్దమయ్యెనంత.

ఉ. ఆయవివేకియైన శరభాఖ్యుఁడు తుళ్ళిపడంగ, నేమిత
ల్లీయని జానకమ్మ సుతనేవ్చుటమానికవుంగిలింప, నా
హాయని వైద్యురాలుఁగడనక్కజపాటునుజెందఁ "రామచం
ద్రా"యనుగద్గదధ్వనివినంబడె ముప్వురకొక్కమారుగాఁ.

సీ॥ అమ్మ! ముద్దులగుమ్మ! యనుఁగుసీతమ్మ! నా
బంగారవుంబొమ్మ ! బలుకవమ్మ!
బావనేటికి నీవు పలువరించితివమ్మ!
స్వప్నమందతఁడు కన్పడెనటమ్మ!
కబురంపినాసమ్మ! గడియకో క్షణముకో
వచ్చునాతఁడు నీవువగవకమ్మ!
నీకువానికిఁ బెండ్లినిశ్చయించితిమమ్మ!
మనసుదిట్టముచేసి కోనఁగదమ్మ!
జ్వరముతగ్గించుకొనుమమ్మ ! జడియకమ్మ!
బ్రతికినఁగదమ్మ! యింతకున్ బరిణయమ్మ!
టంచు నాజానకమ్మ సీతమ్మపైని
వ్రాలికకన్నీటి ధారలు గ్రాలవగచె.

గీ. వగచుటయుసీత కన్ను రెప్పలుగదిల్చి,
ప్రక్కకును నొత్తిగిలి, తల్లివదనమందు

వదనమిడి, శుష్కదక్షిణ బాహులతను
నామె మెడఁగౌఁగిలించె నత్యాదరమున

గీ. కౌఁగిలించి వేడి కన్నీటనచ్చోట
జననిఁగూడి తాను జలకమాడి,
మనసునందదేమొ గొణుగుచుఁగ్రమ్మరఁ
గన్నుమూసికొనియెఁ గన్నెమిన్న.

ఆ॥ వె॥ సీతపల్వరింత చెవుల సోకినయంత
మిగులఁ ద్రుళ్ళిపడుచు దిగులు పడుచు
శరభరాజుగారు శిరమొక్కమారూచి
నారదేమి యెంచినారొకాని?

గీ. ఆపలువరింత యూలించినందువలనఁ
గూతుసంగతి యొక్కింత గుర్తెఱింగి
శరభరాజు మనంబింక మరలవచ్చె
ననుచు దొరసాని కొంతధైర్యంబుఁబూని.

గీ. చాలరాత్రియైన దటంచు శరభరాజు
గారి సెలవొంది, మందిచ్చు క్రమము జాన
కమ్మకెఱిఁగించి, యుదయమ్మునందు మరల
వచ్చెద నటంచు నింటికిఁ బయనమయ్యె॥

చ. తదుపరి సీతకున్ మిగుల దగ్గరగానొకనుల్కమంచమున్
బాదుపుగవేసి, దానిపయిబొంతనమర్చి,యథాప్రకారమా

సదమలశీల జానకమ సత్వరముం దనమేనువాల్చె; నా
ముదుసలిలోభియున్ నిదురఁబోవఁగ జప్పున లేచియంతటన్

చ. తనగదితల్పులున్ బెరటితల్పులు చావడితల్పున్ గనుం
గొని, గడియల్ బిగించి, చిరుగుల్ గలచాపయుఁ జింకిగోనెయున్
మునుపటియట్లమర్చుకొని, మూల్గుచు దగ్గుచు, మెల్లమెల్లఁగా
గొణుగుచు మేనువాల్చెఁ గదిగుమ్మము ప్రక్కనె బొక్కిపల్లపై.

గీ. అల్పసంతోషులకు నిర్మలాత్ములకును,
మఱియుఁ "గస్ట్రీఫలీ" యను మాన్యులకును
వరలు నిద్రామహాసౌఖ్యమై భవంబు
లోభులకుఁ గల్గునేయెందులోకమందు?

శా. ఆకాళ్లూడిన బొక్కిబల్లపయిఁ దానాచాపపై గోనెపై
నేకాంతంబుగ మేనువాల్చి తనలోనేమేమొ చింతించుచున్
మూఁకల్ మూఁగెడు దోమలందరుముకొంచున్ నిద్రయన్మాటయే
లేకీరీతిగ నమ్మహాత్ముఁడు వితర్కింపంగఁ జొచ్చెన్ మదిన్.

గీ. అరణాలంట! వైరంట! ఔర యెంత
జనుపులేకన్న దాదొరసానిగుంట?
దానియబ్బగడించిన ధనముదాచి
యుంచినట్టులె మాటాడుచున్నదిచట.

క. డబ్బున్నర కనరంపిన
నబ్బాలున కందవొక్కొ? యందినరాఁడో?

డబ్బున్న వారి నెప్పుడు
నిబ్బందులు పెట్టుచుందు రిల్లేమూర్ఖుల్.

క. మేనల్లున కింతకు నొక
కానీకార్డైనఁ జాలుఁగవ రేటికి? నే
మైనన్ వ్రాసిన శీఘ్రము
వానిని రమ్మనుటకన్న వ్రాయఁగఁగలదే?

గీ॥ అట్లుకాదట్లుకాదు; మేనల్లుఁగూర్చి
కలతెలంగిల్ల నెఱిఁగింపవలయుఁగాదె?
లేనియెడ వచ్చునో రాఁడో మేనయల్లుఁ
డతఁడు రాకున్న సీతకు బ్రతుకుగలదె?

గీ॥ అందుచేఁ గవరువ్రాయుట యన్నిగతుల
నుత్తమంబని తోఁచుచు నున్నదిపుడు;
ఐనఁ జిన్నక్షరములతోఁ గానికార్డు
నందుఁ బట్టింపలేనె యెంతైనఁ గాని॥

క॥ సన్నని పాళీతోడను
జిన్నక్షరములను వ్రాసి చేర్పఁగలను నే
నెన్నైనను సంగతులను;
సన్నముగా వ్రాతుఁగార్డె చాలున్ నాకున్॥

గీ॥ మొన్ననుకలక్టరుకచేరి నున్నక్లర్కు
నడిగి యొకపాళి దెచ్చితి; నగ్గిపెట్టె

నుంచి నాగదిగూటిలో నుంచినట్లు
జ్ఞప్తియున్నది; యదియందుఁగలదో? లేదో?
గీ॥ వెదకెదనుగాకయంచు వేవేగ లేచి
బుద్ధిదీపము వెలిఁగించి భూసురుండు
తనదుగదిలోఁ బ్రవేసించి తడుముకొనుచు
గూటిలోఁ జేయిపెట్టె యన్నాటిరాత్రి॥
గీ॥ ఇటునటుఁ దడుముచుండంగ నింతలోన
నతనిప్రారబ్ధవశమున నందులోనఁ
జేరి మొదలంటఁగాఁ గుడిచేతి నడిమి
వ్రేలును జిటిక్కుమని యొక్క తేలు పొడిచె.
శా॥ ఆలింబిడ్డ నతండులోభియయి యత్యాపత్సముద్రమ్మునన్
గూలంజేసిన కూళయంచు శితలాంగూలాగ్రశూలమ్మునన్
వ్రేలిందేలటుగుట్ట దుర్భర విషోద్వేలానలజ్వాలలన్
గీలల్ రేగి దహింపఁగాఁదొడఁగెదత్కాలాలనాళంబులన్॥
క॥ "ఉయ్యో"యని "మొఱ్ఱో"యని
"యయ్యయ్యో"! యనుచు రాత్రియంతయు నాతం
డయ్యెడ యమబాధన్ బడ
నయ్యార్తి యడంగ నుదయమయ్యెను నంతన్॥
గీ॥ ఉదయమగుటయుఁ దద్బాధయును నొకింత
తగ్గుటయులేచి కాలకృత్యములు దీర్చి

జానకమ్మను మేల్కొల్పి కానికార్డు
దాసిచేతను దెప్పించి తాను నంత॥
గీ॥ తేలుకాటునఁ దన వ్రేలు వీలుగామి
వడివడిగనేగి పొరుగింటి వారిచిన్న
వాని బ్రతిమాలి జాబును వ్రాయఁజేసి
దాసిచే పోస్టుకంపించె దానినపుడు॥
గీ॥ భర్తయిలుసేరినంతఁ గుమార్తెకడను
వానిఁ గాపుంచి పెరటితోవను బిరాన
ననుఁగు స్నేహితురాలింటికరిగి యచటఁ
జాలసేపుండె నెందుకో జానకమ్మ
గీ॥ ఎచటికేగితి వెందుచే నింతవఱకు
నెచటనున్నావటంచు లోభీశ్వరుండు
తన్నుఁ బ్రశ్నింప నేమేమొ పన్ని చెప్పె;
అట్టివారికడ మెలంగుటట్లుకాదె?॥

3

అత్తవారిషు కట్నమందవచ్చు నటంచుఁ
గొత్త యల్లుఁడు చంక గుద్దుకొనఁగ
వచ్చియు రానట్టి వయసువచ్చినబాల
తనకాంతు నరయంగఁ ద్వరపడంగ
ఉల్లమ్ము జెగ్గిల్ల నల్లురాకదలంచి
లోభిమామకు గుండె లొటుకు మనఁగ
అప్పడాల్ వడియాలుఁ బప్పులాదిగఁ గూర్చి
పనులలో నత్తలు మునిఁగి తేల
"వచ్చె వచ్చెను సంక్రాంతి వచ్చె"ననుచుఁ
"బండుగు ప్రయత్నములు చేసికొండ"టంచు
నెల్లకడలను జాటుచు నేగుదెంచె
మాసరాజంబయిన పుష్యమాసమంత॥

సీ॥ ముంగిళ్ళ ముగ్గులు రంగారు తోరణాల్
పసుపురాసిన ద్వారబంధములును
సున్నంపు గోడలు సున్నని చీడీలు
మొత్తినయరుగులుఁ గ్రొత్తనగలు
పంచల చాపులుఁ బరికిణీల్ జాకట్లు
జలతారు చీరల సంభ్రమములు

తగుపిండివంట యత్నములు సల్పుండ్రిక
నత్తవార్లు వ్రాయనుత్తరాలు
ఊరనూరను నింటింట వారివారి
శత్రులకొలందిఁ బెంపొంద జనులయందు
సందడును గూడనానంద మొందుచుండ్రి
తనరు సంక్రాంతి ముందరి దినములందు

క॥ ఆ లోభాగ్రేసరు ని
ల్లాలికి బాలికకుఁ గూడ నాయానందం
బేలీలఁ గలుగుఁ? బాపము
కాలము వ్యతిరేకమయ్యెఁగద వారికడన్

ఉ॥ పండుగ చింతలేక, తనపండుగ యల్లుఁడువచ్చి సీతక
న్పండువొనర్చు టేయనిమనంబున నెంచుచుజానకమ్మ, యా
గండమువాయఁగాముడుపుగట్టుచు వచ్చెనొ లేదొ రామచం
ద్రుండని రెండుపూటలఁగనుంగొనుచుండను రైలువేళలన్.

శా॥ కానీకారుడువ్రాసి మూఁడుదినముల్ గావచ్చె, నీపాటికిన్
మేనల్లుండదిచూచి రావలసియుండెంగ ని రాడయ్యె; నా
కానీకారుడు చేరలేదొ? తనరైల్ఖర్చుల్ నిమిత్తంబు కా
సేనింగల్గదొ? యేమికారణమొయంచెం? తేనిదర్కించుచున్.

చ॥ శరభయగారు పొద్దునను చావడిలోనఁ బచారుసేయు న
త్తరి నొకపోస్టుమేనతని దగ్గరకుం జనుదెంచి యొక్కయు

త్రమునొసంగి పోవఁగ నతండును బైకవరూడఁదిసి యా
తురతసులోచనమ్ములనుదోట్క నిర్మమ్మనజానకమ్మయుఁ.

గీ. వడివడిగ నేగి కొనివచ్చివానికోసఁగఁ
గనుల ధరియించి తోడనే మనసునందు
శరభరాజు త్రరంబును జదువదొడఁగె
భార్యకొకమాటయును వినంబడనికరణి.

గీ॥ చదువుచుండంగ నప్పుడా శరభరాజు
గారి ముఖలక్షణమ్ముల తీరుగాంచి
కష్టవిచారకరంపుసంగతి యదేదొ
దానఁ గలదంచు నూహించె జానకమ్మ.

గీ॥ అందుకనుగుణముగ జాబునరసియతఁడు
నేలఁబడవైచి నిట్టూర్పునిగుడఁ జేసి
కన్నులను నీరుగార్చి మొగమ్మువాల్చి
మౌనముసుదాల్చె నోట నేమాటలేక.

గీ॥ దానభీతిల్లి పాపమా జానకమ్మ
వడకు జనియింప గద్గదస్వరముదోప
,,అయ్యయో! చెప్పరేమి? మాటాడరేమి?
ఎవరికేయుపద్రవమది యేమి జరిగె ?

మ॥ మనమేల్లుఁడురామచంద్రునకుక్షేమంబేకదా ? పుట్టినిం
టనునాతల్లియుఁదండ్రిసౌఖ్యముగనున్నారేకదా?" యంచు నై

న్గొనునాత్రింబున వారివారినడుగఁ గోపించి చీకాకుతో
ననెనా బ్రాహ్మణుఁ,,డేలవేగిలెదవె జెష్టా!నీవుకష్టాత్మవై."

క॥ నీకొంప మునుఁగలేదే !
నీకోరికలెల్లఁ దీరెనే గయ్యాళీ !
నాకొంపయె మునిఁగినదే
నాకొంపను దీసినాఁడు నాయల్లుండే".

క॥ ,,అల్లుండనెదరయో ! మే
నల్లుండగు రామచంద్రుఁడా ?" యన ,,సీ ! సీ !
పాల్గాడఁ దన్నెదను మే
నల్లుండైయున మేలైమై యుండుఁగదా ?

క॥ పదిగరిసెల రాబడియును
నదిగాకయె నగదునున్న యట్టి మహాత్మ్యం
డెదనే నల్లునిగాఁ గొనఁ
గఁదలంచిన కామరాజు గతియించెనయో !"

క॥ అనుటయుఁ బక్కున నగియ
వ్వనజానన పల్కె ,,నేమివచ్చెనో ? యాహా !
మన కామరాజు తాతా
చనిపోయెను ? పాపమతఁడు క్షయరోగికదా ?"

గీ॥ మీకు నల్లుఁడుగాకుండ మేనుబాసెఁ
గాని, పాపము ! మీకూతు కంఠమందుఁ

బుస్తె ముడిపై చియే చనిపోయెనేని
నింతదుఃఖంబు లేకుండునేమొ మాకు !"
గీ॥ అనుటయు శరభరాజు మహాగ్రహమున
మొగముచిట్లించుకొనుచు వమ్మగువ కనియెఁ
"పరమ నిర్భాగ్యురాలవు; వట్టి పశువ
వెందుకుఁ బనికిరానట్టి మందమతివి.
శా॥ నోరెత్తన్ మృదువైన మాటయననీ నోటన్ వినన్ రాదు, న
న్నారుల్ పేరెదఁ వేను గడ్డిపరకైనన్ నీకుఁగాకుంటి; నే
క్రూరుండిట్లు కుమారికన్ విధవగాఁ గోరున్? సిసీ! యింతతో
నోరున్ మూయుము ! పేలఁబోకుమిటు ముందున్ వెన్క
యోచింపకే.
క॥ తాతా ? పాపము చనెనని
నాతోఁ బరిహాసమటివె ? నాయెదెటనటే
నీతైతక్కలు ? చాలును !
లే ! తొలఁగుము ! పొమ్ము ! సిగ్గులేని శిఖండీ !
శా॥ కాసున్ గట్నము బాధలేని కనుయుక్తంబైన సంబంధమం
చాసం జెందితి వ్యర్థమయ్యె ననగదా ? యున్నింట మేత్తైనదిం
కేసంబంధము నాకుఁ గానఁబడ దిస్సీ ! యెంతనిర్భాగ్యురా
లే సీతమ్మ? వివాహయోగమిఁక లేదేమో కదా దానికిన్ ?.
శా॥ పట్టుంబట్టితివీవు సీతకల నిర్భాగ్యంపు మేనల్లునిన్
గట్టన్ ; నీవనుకొన్న యట్లయవునేగాఁ బోలు? కాదెన్నఁడున్

బట్టుంబట్టితినేనుఁ గూడఁ బయిసంబంధంబె కావింతుఁగా
కెట్టుల్ నీవనుకొన్న యట్లెవుడుఁ గానీయంజు మీనమ్ముమీ.
క॥ అనిపలికిఁ మానముం గొని
ఘనదీర్ఘాలోచనమ్ము గావింపఁ బతిన్
గనుఁగొనుచు జానకమ్మయుఁ
జనకచటనె నిలిచెనట్టి సందర్భమునన్॥
చ॥ కదలిక లేక స్థాణువయి గాఢతరంబగు మానమందునన్
బొదలి తపోనిమగ్ను హరుఁ బోలుచు నా శరభాఖ్యుఁ డుండఁ ద
ద్విదిత మునివ్రతంబునకు విఘ్నము గూర్చఁ దటాలు మంచున
య్యదనున వచ్చినట్టి యొక యద్భుత మన్మథవిగ్రహంబహో!॥
సీ॥ నూనూగు మీసంపు నునుసొంపు గలవానిఁ
దొగరాయు జిగిరాయు మొగమువాని
మగమీల నగఁజాలు జిగికన్నుఁ గవవానిఁ
గుదురూని కొదలేని నుదురువాని
కరముంగరాల ముంగురుల రంగులవానిఁ
బోడఁగానబడరాని నడుమువాని
పొంగారు బంగారు రంగుచాయలవాని
నునువైన కరవైన యురమువాని
తళుకులీను నెల బాగ్రియ మొలుకువాని
జెలువిలుకాని సొగసూని వరలువాని

గనఁదగినవాని నొకని నాకస్మికముగఁ
గరవుదీరంగఁగాంచి యిర్వురునుగూడ॥

సీ॥ వదనలావణ్యాంబు ప్రవహించుకాల్వనాఁ
బ్రక్క పాపటతేటు పరిఢవిల్ల
చలువఁజేసిన ట్వెల్లువస్త్రుపైని గులాబి
పట్టునెక్కయి కాంతులుట్టిపడఁగ
నూలైనబ్లాక్సిల్కి కోటు నీటులతోడ
శ్రోభింగుననురంగు కయ్యమాడ
పాలమీఁగడవన్నె గ్రీలుమేలిషెరాయి
ముస్తాబును మరింత ముద్దుసేయ
జోడువాఁడాతనికి లేడు లేడటంచు
జోడు మేజోడుఁగూడఁ బల్కుచుండ
శాపవశమున మానవరూపుగన్న
మారుగతినున్న యానుకుమారునగని ॥

క॥ సతియును బతియును సత్య
ద్భుతగతిఁగని యొక్కమారు తుళ్లిపడంగా
సతఁడును వారలచెంతకు
సతిరయమునవచ్చి ‘‘కుశలమా సీత’’యనన్ ॥

శా॥ ఆనందమ్మునజానకమ్మయెదురై యానోయి! నాతండ్రి!నీ
పై నేప్రాణములుంచి యింతవఱకున్ భద్రమ్ముగానున్న దీ

పై నీమూలమునన్ సుఖించుచును శుభప్రారంభమానింకఁదం
డ్రీ! నాగండము బాపినాడవుగదోయీ! నీవుమమ్మాటికిన్॥
మామయగారికిప్పుడొకమారు నమస్కృతిజేసి నీకుఁగ

ఉ॥ న్యాయమణినిమ్మటంచు వినయంబుగవేడుకొనంగదోయి! నీ
వేమటు తెల్లబోయెదవి? విదేశమయంబిఁకమ్రొక్కుమోయి!నీ
మామకు;గన్నులారఁగని మానసమందున సంతసించెదన్॥

ఉ॥ అనిపలికి తండ్రికిన్ మ్రొక్కుమనుచు గురువు
తొల్లి ప్రహ్లాదు ముందుకుఁ ద్రోసినట్లు
త్రోసెఁ బతిచెంతకతని నాతోయజాక్షి
త్రోసినంతనె రామచంద్రుండుఁగూడ.

ఉ॥ సుందరమందహాసరుచుల్ మొగమందునఁదాండవింపఁగా
ముందునకేగివానిపదముల్ గనిమెల్లఁగమొక్కినంత స
మ్మందుఁడదేమొగోగ్గి తనమందసమందలిసొత్తునిచ్చునచ్చ
చ్ఛందమునన్ ‘‘ఫెరాయి’’వనఁజాల కనేకదనదీవనమ్మునన్.

ఉ॥ అంతటితోడఁబోకశరభాఖ్యుఁడుపల్కె ‘‘కుమార!రైలుఖ
ర్చెంతయొనయ్యె? యెట్టులభియించినదయ్యది?యెవ్వరిచ్చినా
రింతకునీకు? నెంతవ్యయ మేమిగొనర్చితి? వావిశేష మొ
క్కింతయెఱుంగఁజేయుమననేమియుఁబల్కకరామచంద్రుఁడున్

గీ॥ తెల్లఁబోయిన మొగముతో మెల్లఁగఁదన
యత్తసరయుంగ, నామెయు సతనిహృదయ

మెఱఁగి చప్పసనాతని కరముఁబట్టి
పరిక్కతనులాగి యిట్లని పలుకఁదొడఁగె.

చ॥ "సరిసరి! రైలుఖర్చుల ప్రసంగమయిప్పుడుముఖ్యమైన! దె
వ్వరొసఁగి, రెంతఖర్చునుచుఁ బ్రాణముతీయుచునున్న వారు; ఎ
వ్వరిడినట్లువచ్చినను వచ్చును! గాసునుబంపరైతి రీ
తరుగనిప్రశ్నలేటికి వృథాశ్రమమిూకును వీనికింగదా?"

గీ॥ పావకాశమ్ముగా నాపరిసంగమితని
నడుగవచ్చును పావమెప్పుడు భుజించి
నాడో? యాకలితోడనున్నాడొ? సీత
కంటఁ బడనిండు మొదట నన్నింటికన్న॥

గీ॥ అని వచించుచు రామచంద్రుని గుమాస్తె
కడకుఁ గొనిపోయెనప్పుడా పడతిమిన్న;
లోభీయును లేచి తనగదిలోని కరిగి
మంచముపైఁజేరి యేమొ యోజించుచుండె.

గీ॥ ఏమొయనసేల? ఆనాడు రామచంద్రుఁ
డెటులవచ్చెనొ? రైల్ఖర్చు లెవరొసఁగిరొ?
భార్యయేమైన వానికిఁ బంపెనేమొ?
యనెడు సంశయమందున మునిఁగెనతఁడు.

గీ॥ ఔషధముదాగి పథ్యమ్ము నప్పుడె గొని
చిన్నమాగన్ను వెట్టి పచ్చియునుతాని

కనుకుపట్టిన సీత నా జననిచేరి
సంభ్రమోత్సాహములు లోన సందడింప.

ఉ॥ చిన్నికుమారి! నాయనుఁగుసీతమతల్లిరొ! యొక్కమారునీ
కన్నులవిప్పుమమ్మ! యిటుకన్గొనుమమ్మ! నిరంతరమ్ము నీ
మన్ననగన్నవాఁడు సుకుమారుఁడునీ హృదయప్రియుండునీ
వెన్నినరామచంద్రుఁడితఁడే!యితఁడే!యితఁడే!కుమారికా!॥

చ॥ అనియరచేత మేనిపయి నల్లనఁ దట్టినయంత సీతయున్
గనులనువిప్పి పెన్నిధినిగాంచిన పేదవిధానఁజెంగటన్
గనియె నవీనమన్మథునికైవడిఁ గ్రాలెడునట్టివాని నా
ననజితపూర్ణచంద్రుని గనద్గుణసాంద్రుని రామచంద్రునిన్.

మ॥ ఘనరోగాంధతమోనివృత్తియగుభాగ్యంబెల్లఁజేకూరఁగాఁ
గనులన్ బాష్పతరంగసంఘములసంఖ్యాకంబులై మీఱఁగా
ననురాగాంబుధిహృత్తటిన్ గడచిమిన్నంటంగనుప్పొంగఁగాఁ
గనియెన్ బాలికరామచంద్రముఖ రాకాచంద్రబింబంబటన్

శా॥ యోగ్యుండౌ హృదయప్రియుం డెదుటనేయున్నాఁడు, [నాపుణ్యమున్
భాగ్యంబున్ ఫలియించెఁదీరసిమనోవ్యాధిన్ విసర్జించి, యా
రోగ్య మ్మెప్పటియట్లకంటి, నిఁకనే రోగంబులేదంచు, నా
రోగ్యంస్నానముఁజేసెసీత,సుకుమారుంగాంచి,కన్నీటితోన్.

చ॥ రజనిచరేంద్రుఁడా శరభరాజును, బాపము జానకమ్మ యే
త్రిజటయు,దుర్గమంబయి స్ఫురించెడు నాగదియెల్ల లంకగా

నిజముగనందు సీతవలెనే కృశియించెడు సీతఁజూడ, బా
ష్పజలధిగట్టి, ధైర్యనగసంతతిచే మనరామచంద్రుఁడున్.

గీ॥ రామచంద్రుఁడు, సీత, పరస్పరావ
లోకనంబునఁబడి యదే లోకమట్లు
లోకము మరచియుండ, నాలోన జాన
కమ్మ యత్యాదరమున సీతమ్మ నరసి॥

చ॥ ''చనువుగబావతోమునుప్రసంగమొనర్చెడుదానవమ్మ! యే
మనియనుబల్కరింపవిపుడయ్యయొ! యీతనియాశలింక, లే
దనుకొని నిశ్చయించుకొనియా? మరికాఁగలభర్తతోడనే
మనెదటంచు సిగ్గుపడియా ? తనయా ! పలుకాడవేటికే?.

చ॥ మొదటిదెకారణంబయిన ముద్దులగుమ్మ! యథార్థమేను దె
ల్పెదవిను! నాదుకంఠమునలేశముఁబ్రాణమునుండుదాక, నీ
ముదుసలి దండ్రిపట్టుదుదముట్టదు; కష్టములెన్నియైనఁబొం
దెద,నొకయించుకైన వెనుదీయక కార్యమునిర్వహించెదన్

మ॥ సకలోపాయములన్ బ్రయత్నపడి నీసంకల్పమీడేర్తు,నీ
కొకలోపంబునుగల్గనీయనుజుమీ! యొక్కింతధైర్యంబుతో
నిఁకనీవ్యాధి తొలంగఁజేసికొని యెల్లన్ సుఖింపంగదే?
యకటా!బల్మినిజంపుకొందునటె బిడ్డా! నిన్ను నాచేతులన్?.

మ॥ ఇటుతాఁబట్టినయట్టి కుందెటికి మూడేకాళులన్నట్లు లె
ప్పటికింబట్టినపట్టు మానకనినున్ బాధించినన్,దండ్రిచెం

గటనిన్నుంచక వెంటఁబెట్టుకొని శీఘ్రంబె నేను బుట్టింటికిం
తటితో నేగి,విశేషమంతయునుమీతాతయ్యతోఁజెప్పెదన్.

ఉ॥ చెప్పినఁనాలకించు, నినుఁజంతకుఁబిల్చును, ముద్దులాడు, నీ
కొప్పనుదువ్వ, నక్కునను గూర్చు, నరేయనిరామచంద్రుఁడా
నప్పుడె పిల్వఁబంచును, రహస్యముగానిఁక నీదుతండ్రికేన్
జెప్పక యేవివాహమును జేయును, జూతముమీఁదిసంగతుల్ !.

మ॥ అని,మేనల్లునిగాంచి,''యోయిసుకుమారా!నీనిమిత్తంబుగా
ననియింకేమియొ చెప్పఁబోవునరికి ''కౌనా! యొక్కమారిట్లు ర"
మ్మని, తన్నుంబతిపిల్చినట్లగుటచే, నాసాధ్వితా లేచిపో
యెనునందుండక, మేనయల్లుచెవిలో నేమేమొపల్కుచున్

గీ॥ పిదపనందొంటిగానున్న ప్రియులొనర్చు
కొనినసంభాషణక్రమమ్మును, బరస్ప
రానురాగక్రమమును ముందరయవచ్చుఁ
దొలుత జానకమ్మనుగూర్చి తెలియవలయు.

గీ॥ పిలుపువినినంతనే యామె యులికిపడుచు
భర్తగదిలోనికేగి నిల్వఁబడెనెదుట !
నులకమంచంబుపై వెల్లకిలఁబరుండి,
యేమొ తలపోయుచుండె లోభీశ్వరుండు.

గీ॥ కొన్నినిముసమ్ములగు వరకును నొకింత
పక్కకుఁ దిరిగిచూడక యొక్కమారు

పెద్దనిట్టూర్పువిడిచి, లోభిప్రభుండు
జానకమ్మనుజూచి, తత్క్షణమలేచి.

గీ॥ ఔనె ! నిన్నొక్కసంగతి యడుగవలసె;
నున్నదున్నట్టులే చెప్పకున్న యెడల,
వీపుచేల్చెద నెముకలు విరుగఁదన్ని
కొంపలోనుండి నినుసాగ నంపువాఁడ.

ఉ॥ మాయగదోచుచున్నది సుమారుగటిక్కెటుఛార్జి రెండురూ
పాయిలనాల్గణాలుగద? పైనగుఖర్చుల కెల్లనొక్కరూ
పాయియునైనలేకెటులవచ్చును? మొత్తముగాఁగమూఁడురూ
పాయిలనాల్గణాలెవరు పంపిరొ వానికి నీవె చెప్పుమా ! ॥

శా॥ నీవేషాలును నీదుసంగతులు గన్పెట్టఁ రహస్యంబుగా
నీవేమైనను బంపియుందువని సందేహింపఁగావచ్చు; నా
కావృత్తాంతముచెప్పి, చేసినది తప్పంచొప్పుకొమ్మింక, నీ
కీవేళఁ విధియేవ్రాసెనొకదే? యిస్సీ! మహాపాతకీ ! ॥

క॥ నానమ్మివేసినావా ?
నానుసఁగల కాసునమ్మినావా ! యేదీ !
నేనొక్కమారు చూచెద
నీనానును దీసియిమ్ము ! నిజముగ్రహింతుఁ

క॥ నీకృత్రిమ మేదైనను
గాకుండిన యెడలఁ జిల్లిగవ్వయునైనఁ

లేకున్న వాఁడువచ్చుట
యేకరణిని సంభవించునే గయ్యాళీ! ॥

మ॥ అనియమ్మంచము డిగ్గికట్టెదుట నుగ్రాకారుఁడై నిల్చి స్నం
తనెయెక్కించుక వెన్కకుంజరిగి కాంతారత్న మప్పట్టునన్
దనకేమార్గముఁగానరాక పతిచెంతం దప్పునంగీకరిం
చినఁజోఁదన్ను క్షమించునేమొయనిలోఁజింతించిభీతాత్మయై॥

గీ. కాసుగల్గనినానును గళమునుండి
వెలుపలికిఁదీసి, పతికిఁజూపించి, గద్గ
దస్వరంబున నపుడు కాంతాలలాము
గడగడవడంకుచున్ బల్కఁగడఁగెనిట్లు.

మ॥ ‚‚ఇదిగోచెప్పెద వాస్తవమ్ము, విని, నన్నేలీల దండింతురో
యదికానిండు ! తెగించిసిద్ధపడినా, నన్నింటనిర్భాగ్యనే
కద? యాకాసునునన్నపూర్ణకడఁ దాకట్టుంచి,యానాటనే
పదిరూపాయిలు రామచంద్రునకునేఁబంపించిరప్పించితిన్॥

గీ॥ అనుచుఁగన్నీరు గార్చుచు నన్నుమిన్న
చేతులనుమోడ్చి కనుమూసి శిరమువంచి
మౌనమునుదాల్చియుండ నమ్మానవాధ
మాధముఁడు జాలి యొక్కింతయైనలేక ॥

శా॥ గొడ్డుంగోసెడువానికన్నను గడుంగ్రూరాత్ముఁడై నాడుచే
దుడ్డుంగైకొని దయ్యమూనినటుగంతుల్ వేయుచున్ లేశమే
యడ్డుఁ లేకయె చచ్చునో బ్రతుకునోయన్ శంకయున్ లేక తా
గొడ్డుబాదిన యట్లు బాదెనహహా ! కోపించిసాధ్వీమణిన్।

౪

పురుషునకునైన స్త్రీకైనఁ దరుచుగాఁగఁ
గష్టదినములనన్నియుఁ గష్టములును
శుభదినమ్ములనన్నియు శుభములెయగు;
సృష్టివైచిత్ర్యమియ్యది స్పష్టపరుచు ॥

గీ॥ తనదుగ్రహచారమున నింతదనుకఁబడయ
రానియిడుములఁబడి పొందరానివ్యాధి
నడఁగి కృశియించెసీతమ్మ; యాదినమ్ము
లరిగె శుభదినములు మొదలయ్యెనిపుడు ॥

గీ॥ మంచునంగప్పఁబడి ముకుళించి యుదయ
భానుకిరణ ప్రసారమ్మువలన మిగులఁ
భాసిలినపద్మము విధానవాసిగాంచె
గతమనోవ్యాధియై సీతక్రమముగాఁగ ॥

గీ॥ పతికతనఁదన యెడలెల్ల జతుక లేవఁ
జాలనని మంచమెక్కెను జానకమ్మ;
రామచంద్రుండు సీతసంరక్షణమును
వంట శరభరాజును జేయవలసివచ్చె॥

సీ॥ మంచిమాటల నాదరించుచున్ దన్నులా
లించుచున్ మందుఁద్రావించునపుడు

నామీఁదనొట్టంచు నావంతు కడియొక్క-
టంచుఁ బథ్యంబు తినిపించునపుడు
మనమేమి మాటలాడుకొనిన నియ్యదెవేళ
యంచుఁ దానిద్ర తప్పించునపుడు
ననుఁజూచి లేవవెంతటి గౌరవమటంచు
నడిపించుటకు యత్నపడెడునపుడు
తనపయిందన ప్రియునకుఁదనరునట్టి
ప్రేమగుర్తించి తానును బ్రేమనించి
తెలిసి తెలియని వలపులఁదళుకు లొలుకు
సీతయానంద మేమంచుఁ జెప్పవచ్చు! ॥

సీ॥ తలనొప్పియనిసీత పలుకంగఁ గపురంపు
గందంపుఁ బూతమొగానఁబూయు
రుచిపోవదునోటికన ద్రాక్షఫలములు
మాటిమాటికిఁదెచ్చి నోటనునుచు
కలవికారంబెట్లు తొలఁగునోయని సంతఁ
దమలపాకులుచుట్టి నమలఁజేయు
మంచిగాలియె రోగికించుమించుగ నౌష
ధంబంచు నించుకత్తరువొసంగు
జ్వరము వచ్చినట్లున్నదని మరలననినఁ
బాణితలమును బ్రియురాలి మేనఁజేర్చు

భావిశుభసూచకంబులు బయలుపడగ
సీతసంరక్షణ మతండు సేయుచుండు॥

ఆ॥ వె॥ ఎట్టిబాధలేక యేమూలిగునులేక
ప్రియునికతనసీత ప్రియముసెందు
‘‘జరుగుచున్న యెడల జ్వరమంత సౌఖ్యంబు
లే”దటన్నమాట వాదుగాదు ॥

ఉ॥ తీయనిద్రాక్షపండ్లు కొనితెమ్మనినప్పుడుగాని, యౌషధం
భీయఁగవేళయంచు వచియించినయప్పుడుగాని, లేకయిం
కేయదియైనఁ దానడుగనెంచిన యప్పుడుగాని, రామచం
ద్రా!యనియైన, బావయనియైనను బిల్వదుసీత నేర్పునన్॥

ఉ॥ ఒక్కొకవేళనెందులకొ యూరకపక్కున నవ్వుచుండు, రిం
కొక్కొకవేళదుఃఖమున నొక్కటనశ్రులుగార్చుచుంద్రు,పై
నొక్కొకవేళగోప్యముగ నూరకయేమియొచెప్పుకొంద్రు; పెం
పెక్కనిలేవయస్సుగల యాప్రియులిర్వురనేక భంగులన్.

ఉ॥‘‘కన్నులనీరుపెట్టకుముకా గలకార్యముఁగూర్చి,యీశ్వరుం
డన్నివిధంబులన్ సదయుఁడై మనపక్షమెయున్నవాఁడు,నీ
నాన్నయునమ్మయున్ తమమనంబుల నెంతటిపేదవానిగా
నన్ననుకొంద్రొ నేనులలనా ! వినుమంతటిపేదఁగానుజూ.”

మ॥ తనప్రాణంబును బంపునట్లు బడిజీతంబెంతొ కష్టంబుతోఁ
బనుచున్ నీజనకుండునాకు; నికనాపై ఖర్చులో నాదుభో

జనకా!బట్టలొ!యెట్లుకాలమునుబుచ్చంగల్గుచున్నానొ, నీ
జనకుండున్ మరినీవు; నీజననియున్ శంకింతురేయెన్నఁడేన్.

మ॥ అతికష్టంబున నింతకాలమును విద్యాభ్యాసముం జేసితిన్
గతియించెన్వినుమాదినంబులు;నుమాకాంతుండునాయందుదా
నతికారుణ్యముఁజూపినేటికొక యేడయ్యెంజుమీ!యస్మదు
ప్లతవిద్యాభ్యసనప్రయత్నఫలమొందంగల్గుచున్నానిటుల్.

ఉ॥ వారిజనేత్ర! నాకుసహపాఠియనంగలఁ డొక్కఁడాజమీం
దారుకుమారరత్నము కతమ్మునన్నిత్యము నేనునున్జమీం
దారుకుమారునట్టులె ముదమ్మువహింతును,వానిమైత్రిబం
గారపుఁ గొండచందమునఁగల్గెను నాకునిజమ్ముదెల్పితిన్.

వినుము! విశాఖపట్టణపు వీధుల జోడుగుర్రాల బగ్గిపై
ననుదనపక్కఁజేర్చుకొని నాప్రియమిత్రుఁడు పోవువేళ, నే
మునుపడినట్టి కష్టములు ముద్దకులేకయె పస్తులుండుటల్
మనసునజ్ఞప్తిరాఁగ‘‘విధిమాయయహా!” యనుకొందునంగనా.

ఉ॥ కన్నియ! వానిమైత్రియెటుకల్గెనొ తెల్పెదఁజూడు; వానికిన్
జెన్నిసుప్రాణమా; నిరుడు జెన్నిసుమేచను నందుటీములె
న్నెన్నియొవచ్చె; నన్నిటిని నేనెజయించి, మదీయకందుకా
భ్యున్నత కేళికాపటిమనొందితిఁ దక్కలధౌతపాత్రమున్.

మ॥అదియేకారణమాదినమ్ము మొదలత్యంతమ్ముస్నేహమ్ముగూ
ర్చి, దయంజూపి,మదీయదీనదశకుంజింతించి, యేలోపముం

డదు నీకీపయినంచు ధైర్యమునుబొందంజేసి, నాకెన్నియో
సదుపాయమ్ములు సేయుచుండెనతఁడో చంద్రాననా! వింటివే?

గీ॥ తాను మెట్రిక్యులేషనుతోనె చదువు
విడుచునట? యింకననుఁ గష్టపడి పరీక్ష
ప్యాసుగమ్మనుచుండె; నా వరుసచూడ
నాతఁడుద్యోగమిప్పించు నంచునెంతు.

గీ॥ అయినఁ బట్టపరీక్ష ప్యాసయినవరకు
మానవలెననిలేదు నామానసమున
నింతకును నెంతపాత్రమో యెవ్వఁడెఱుఁగు"
ననుచు భాషించు సీతతో నప్పుడపుడు.

గీ॥ వేడుకలు పరిహాసముల్ వింతలు గుస
గుసలు కథలును నవ్వులు నెసఁగ మెసఁగ
నాయవస్థ బాల్యక్రీడయట్లె వార
లిరువురు గడుపుచుండిరిదే విధాన.

సీ॥ మందొంటఁబట్టెను మాంద్యంబు తగ్గెను
నన్నంబుపైఁ గొంతయాశకలిగె
తలనొప్పియునుబోయెఁ దరిగెనాయాసమ్ము
జ్వరములేమిని నీరసమ్మడంగె
లేచి కూర్చుండఁగల్గెను నించుకించుక
యడుగులు తడబడ నడువఁదొడఁగెఁ

అవయవంబులయందు జవసత్వములుగూడె
స్వేచ్ఛగాఁదిరుగాడు చేవదనరె
చిన్నపనులను మెల్లఁగాఁ జేయుచుండె
నాటపాటలు చదువులు నన్నియును య
థావిధి జరుపఁబూనె సీతాలతాంగి
తల్లిదండ్రులుఁ బ్రియుఁడును నుల్లసిల్ల.

ఉ॥ అల్లనఁ జిక్కువిప్పి తలయంటి జలమ్ములువోసి, సీతకుఁ
దెల్లనిబట్టలిచ్చి నునుతేటొనఁగూర్చుచు జానకమ్మ తా
నల్లనియచ్చుబెల్లమున నాలుగుపుంజిల పొంగుబూరెలన్
వల్లభునాజ్ఞగైకొని యుపారముఁపెట్టెను నమ్మవారికిన్.

శా॥ రంగారంగ మొగానఁబూర్వపుఁగళల్ రాణింప, నాబాలశు
ష్కాంగంబుల్ మరలన్ యథావిధిమనోజ్ఞాకారముంబూన, నెం
దుంగోరంత కొరంతలేక వెలిగెన్ దొల్లింటి సింగారపుం
బంగారంపు నిగారపుం జిగితనూవల్లిన్ విరాజిల్లఁగన్.

క. కష్టంబులెల్ల సీతా
కష్టములటు సీతకెంతొ కష్టతరములై
కష్టమ్ముపెట్టె; నిపుడా
కష్టమ్ములు విచ్చె; మంచికాలమువచ్చెన్.

క॥ కాలిం బను కూలంబయి
కాత్రిలియుఁ దనతండ్రి పట్టుకదలించెను న

క్కాలంబు మాత్రమింకను
రాలేదీగడియవఱకు రాజాననకున్.

క॥ పూర్వంపు బుద్ధిమానక
పూర్వంపు దనపట్టుదలను బోవిడువక యే
పూర్వంపు రీతినె మొదలిడెఁ
బూర్వంపు యత్నముల కయ్యపూర్వుఁడు మరలన్

ఉ॥ బంధులకుత్తరాలనిపె బాలిక కెచ్చటనైన మంచి సం
బంధము గల్గెనేని జతపర్పఁడటంచును; మేనయల్లుసం
బంధపుటాశలేకమును బాయక, మానకజానకమ్మతా
నుందగుసాధనంబునుగనుంగొనయత్న మొసర్చునెప్పుడున్

గీ॥ పండుగకు నేమయిన నీయవలసివచ్చ
ననుచు రామచంద్రుని సాగనంపనెంచి
,,చదువుపోవును మరల వచ్చెదవుగానఁ
జను” మనుచుఁబల్కె మెల్లంగా శరభరాజు॥

గీ! సీతతోఁ బ్రసంగంబు సేయుచున్న
యత్తకడకేగి మామపొమ్మనినవార్త
దీనవదనుఁడై యాతండు తెలిపెనపుడు
తల్లియునుగూతురునుగూడఁదల్లడిల్ల॥

ఉ॥ పండుగకట్నమీవలసి వచ్చునటంచునునెంచి,'నిన్ను నిం
దుండఁగనీకపొమ్మనుచునుండిరి మామయగారు? కానినీ

వుండు! భయంబులేదెటులనో సవరించెదనేనె; యింతకున
బండుగకట్నమిచ్చు భగవంతుఁడె నీకు విచారమేటికిన్ ॥

గీ॥ అనిపలికి జానకమ్మ మేనల్లుతోడ
సీతతోడనట్టులె చాలసేపువరకు
భావిసంగతులనుగూర్చి పలువిధములఁ
దలఁచుచుండంగ నాటి మధ్యాహ్నమందు॥

క॥ అరగంటై యొచటికో చని
పరుగుననుదెంచి తొట్రుపడుచును నింటం
జొరఁబడి చావడి తలుపులు
శరభాఖ్యుఁడు మూసె నేమిజరిగెనో తనకున్ ॥

గీ! తలుపులనుమూసి నిట్టూర్పు లొలుకుచుండ
భార్యకడకేగుదెంచి యా బ్రాహ్మణుండు
పలికెనీలీల గద్గదస్వరముతోడ
రామచంద్రుఁడున్ సీత విభ్రమముజెంద ॥

శా॥ నేనెంతైన నదృష్టవంతుఁడఁగదా ! నిక్కంబుగానేను నా
ప్రాణాలిట్లరచేతనుంచుకొనుచున్ బర్వెత్తుచున్ వచ్చితిన్
నేనీనాడిలు బాసినట్టిక్షణమింతే! యెట్టిదోకాని యో
హో!నాపైఁబడనున్న గండమదియెట్లో తప్పిపోయెం జుమీ!॥

మ॥ ఘనయమ్మాయికియుక్తమైనయొకసంబంధంబుచేకూరెనం
చును మాటాడఁగమీరురావలయునంచున్ బేరిసుబ్బన్నని

న్న నెనాకుంగబురంపె నావిషయమున్మాటాడనూహించి యా
పనిపైఁబోవుచునుండ మార్గమున నాప్రారబ్ధకర్మంబునన్॥
ఉ॥ ఏమనియందు నూర్గురకునెక్కుడుశిష్యులతోడ శంకర
స్వాములవారు నాకెదురువచ్చుచుఁ గన్పడినారు తోడనే
స్వామికిభిక్షయీయవలెఁ జచ్చితిరా భగవంతుఁడా యటం
చీమెయి వానికంటఁబడకే పరుగెత్తుచు వచ్చితిజుంమీ! ॥
ఉ॥ కంటనొకింతయుంబడక గ్రక్కునవచ్చితిఁగాని లేనిచో
వెంటనె భిక్షకై కొటికివేయఁడెప్రాణములైదుఁగూడ నా
కంటికి భూతమట్లతఁడు కన్పడుచుండెను నింకమీఁద నే
నింటనెయుండు లేడనుమి, యెవ్వరుతల్పులుగుద్దిపిల్చినన్॥
క॥ వీఁడిల్లుకాల ! "ఎంతకుఁ
బోడట ! తనపాదకట్నమును జెల్లింపన్
బీడించుక తింటాడట !
లేడనుమీ ! శరభరాజు లేడనుమింటన్॥
గీ। నూరుగురితోడఁగొంపలునూర్చునంట
వేలువందలుపాదకట్నాలునంట!
బీదసాదులననుమాటలేదెయంట!
భిక్షయిడకున్న నాంక్షలు పెట్టునంట ! ॥
ఉ॥ కొట్టితినంచునాపయినిగోపముమానుము! మానకున్నచోఁ
గొట్టుమునీవుఁగూడనను గోపముఁజెందను; నంతెకాని, నా

గుట్టునుబైటఁబెట్టకుము కొంపకనర్థమువచ్చు నిన్నికన్
గొట్టనుగొట్టనెన్నఁడును గోపముజెందను దిట్టనింతయున్॥
క॥ తలుపులుదీయకుమీ !గడి
యలుకడు జాగ్రత్తసుమ్మి ?యనియాతురతన్
బలుకుచు నాతఁడు గదిలో
పలికింజని మంచమందుఁబండుకొనంగన్॥
క॥ కలకలమనికిలకిలమని
పలు తెఱఁగుల శరభరాజు పలికినపలుకుల్
తలపోయుచుఁ గడుపులు చె
క్కలుగా నాముపురు నవ్వఁగడగిరిమిగులన్
గీ॥ నాడు మొదలుగ మరిమూడునాళ్ళవరకు
శగభరాజాగ్రహించునన్ వెరపుచేత
వీధితలుపులు తెరువక విసుగుకొనుచుఁ
గాలమును వారుముప్వురుఁగడపిరంత॥
గీ॥ శరభరాజును నట్లమంచానఁజేరి
కాలమునుభీతచిత్తుఁడై గడపుచుండె;
అతఁడు తనభోజనము వేళలందుఁదప్ప
గదివిడిచిపైకిరాఁడొక్కగడియయైన॥
ఉ॥ ఏమయినన్ రవంతధ్వనియొచ్చుటనైనను నాలకించుచున్
జీమచిటుక్కు మన్నఁదన చెంతకు భిక్షునుగోర నచ్చునా

స్వాములవారిశిష్యులని చెప్పనఁద్రుళ్ళిపడంగఁజొచ్చెదా;
నీమెయి మూఁడునాళ్ళరుగ నింతటనాలవనాటిప్రొద్దునన్

గీ॥ శరభరాజు గుమ్మముకడఁజతికిలఁబడి
వ్రేళ్ళనేమేమొ లెక్కలు వేసికొనుచు
నొంటిరిగనుండఁగాఁబెరటింటినుండి
గుండెలను రెండుచేతులఁగొట్టుకొనుచు॥

మ॥ కనులందశ్రులుగార, గద్గదికతోఁగంఠస్వరంబొప్ప, నా
వనజాతేక్షణ జానకమ్మయటకుం భర్తృత్తుచున్ వచ్చి, యి
ట్లను"నయ్యో!మనకొంపమున్గెనిఁక నేమందున్ గులంబందునన్
మనకయ్యెన్ వెలి,నీళ్ళుపుట్టవిఁకసామాన్యంబుగానెచ్చటన్

శా॥ ఏమే? యేమది? యేమియయ్యెఁ ద్వరగా నేమో యెఱిం
గింపు మం
చామాటల్ వినిలుబ్ధుఁడాతురతతోనామెన్ సమీపింపఁగా
,,ఏమేమంచునుమీరునన్నడుగరాదేమయ్యెనోయయ్యె;నిం
కేమైనన్ మనసీత గొంతుకను మీరేకోసినారింతకున్॥

శా॥ ,,అయ్యయ్యో! మనసీతగొంతుకను నేనాకోసినానిప్పుడే
మయ్యెన్ జెప్పకయేడు పెందుల కెజెప్మా"యంచుఁజీకాకుతో
నయ్యబ్జాక్షికనంగనామెయను,,మీయత్నంబుసిద్ధించెఁగా
నయ్యెన్ ఖర్చిఁకఁగాదు; సీతకువివాహంబెట్టులౌనీపయిన్॥

ఉ॥ సందియమేల? చిన్నది రజస్వలయైనది; దానిజాతకం
బందు వివాహయోగము రవంతయులేదు; సరేకదా కులం

బంధునసాటి బంధువులయందున నీ తలవంపు మీకు నా
కుం దుదకిట్లు వచ్చె; మనకుంగతియేమిఁకనేమిసేయుదున్॥

ఉ॥ చిన్నది యీడుదప్పె నిఁకఁ జేయకతప్పదు పెండ్లియంచు నే
నెన్నివిధాలఁ జెప్పుకొని యేడ్చితిఁ; జెట్టునుబుస్సుమంచు నే
నన్నది తేశమున్ దలపరైరికదా? యిపుడేమిదారి? యే
మున్నదిసాధనంబు? గతులున్న వెమీకునునాకునక్కటా!॥

ఉ॥ పెద్దలు మీకునాకు వెలిపెట్టిననోర్చెదరో? కుమార్తెతాఁ
బెద్దదియైనమాట వెలిపెట్టక యల్లుని జేరఁదీసి యి
య్యిద్దరికిన్ రహస్యముగనెచ్చటనేన్ ముడిపైతురో?అయో
ముద్దులబిడ్డ నేనడిసముద్రములోఁ బడవైతురోకదా?॥

గీ॥ అమ్మలక్కల బుగ్గపోట్లందఁజాలఁ
బుట్టినింటికి నాకర్మమునను బోదు
కటకటా! సీతతోడనే గంగలోన
నురికెదరొ మీరలట్టులేయురుకుఁడింక ॥

మ॥ అనికన్నీరొలుకంగ రివ్వమనియయ్యబ్జాక్షి వంటింటివై
పునకుం బోవుచునుండఁలుబ్ధుఁడుకరంబుల్ సాచిఁ యానే!
[యొనే!
మనకర్మంబిది యిట్టులున్నయది; యేమార్గంబుచేనైననిం
దనుదప్పించుకొనంగఁజూడవలెఁగర్తవ్యంబెఱింగింపుమా!

ఉ॥ గ్రామమువారిపైఁబడి, బకాసురుకై వడిఁ జంపుచుండినా
స్వాములవారు; కాల్గదపఁజాలను గావున రాత్రివేళ నే
డేమయినన్ రహస్యముగ నేగెద సుబ్బనతోడనంతయున్
సామముగాఁబ్రసంగమునుసల్పెదఁగార్యమునిశ్చయించెదన్॥
చ॥ నినుబ్రతిమాలుకొందునిఁకనీవొకయింతయునీరహస్యమున్
మనయిలుదాటనీకుము ప్రమాదవశం బెవరేమిసేతు రం
గన! వినుమాడుబిడ్డలను గల్గినవారిటువంటి కష్టముల్
గనెదరుచాటుచాటుననె కన్నెలకున్ ముడిపై తురేకదా॥
గీ॥ నమ్మమిదిమూడునాలుగు నాళ్ళలోనె
యేదయిననొక్క సంబంధమేనుగూర్చి
యేకరాత్రివివాహ మెందేనొనర్తు
లలన! రెండవకంటికిఁ దెలియకుండ॥
గీ॥ అనుటయును జానకమ్మ మీరాడినంత
వఱకు సత్యంబెకాని నాప్రశ్నవినుఁడు!
ఏకరణిదాచఁగలవారొ యీరహస్య
మెవ్వరెఱుఁగనియట్లు మీరింక మీఁదా
మ॥ తనకున్ సీతనొసరిగలేదనుచుఁజిత్తంబందుఁగోపంబుపెం
పునమేనల్లుఁడురామచంద్రుఁడిఁక రేపోనేడొ తానేగి, యు
ల్లననాస్వాములవారిఁగాంచి,యిది తెల్లంబౌనటుల్ చెప్పి, యారె
క్షనుబెట్టింపఁడె?దానిఁదీర్చుకొనరొక్కం బెంతొ ఖర్చౌఁగదా॥

సీ॥ స్వాములవారిభిక్షకు నెంతలేదన్న
నుండఁగావలెఁగదా రెండునూర్లు!
పాదకట్నంబంచుఁ బట్టిపీడింపంగ
నర్పింపవలెఁగదా నైదునూర్లు!
మనసీతచేవెలి మరలించుకొనుటకు,
నీయఁగావలెఁగదా యేడునూర్లు!
ఆమీఁదపై ఖర్చులందందులంచాలఁ
బోయఁగావలెఁగదా మూడునూర్లు!
మరియు స్వాములవారి సమక్షమందె
పెండ్లిసేయుటయే సంభవించెనేని
వందలేకావు, వేలును వదలిపోవు;
పైనిమీచిత్తమును సీతభాగ్యమింక॥
గీ॥ తప్పదిదిమీకు సీతనాతనికొసంగ
కున్నఁ; గావునరవ్వలేకుండఁ జల్ల
చల్లగాఁబిల్ల నామేనయల్లుఁగూర్చి
పెండ్లి యయ్యెననటంచనిపించుకొనుఁడు?॥
గీ॥ పలుపలుకులేల? కడసారిపలుకువినుఁడు!
వీధిఁబడి వేనవేల్ ఖర్చుపెట్టువారొ?
సీతనారామచంద్రుని జేర్చువారొ?
యేదిసమ్మతమో నిశ్చయించుకొనుఁడు!॥

గీ॥ అనఁగవిని నివ్వెఱఁద్రొక్కినయట్టి కోఁతి
గతిని, నున్మాదమెత్తినకరణి, దయ్య
మూనినవిధాన లేశమున్ మేనిపై ని
జ్ఞానమది లేక యూరకే గంతులిడుచు ॥

శా॥ ,,వేలే? వేలకువేలలే? నిజముగా వెచ్చించి జీవించు టె
ల్లే? లేదేయిఁకనేయుపాయమును? వేలే? వేలె? వేలే యటం
చాలీలన్ మదిమాలిపల్కుచును లోభాగ్రేసరుండంతఁదా
నేలన్ వ్రాలెనుమూర్ఛచెందినగతిన్ నిట్టూర్పులంబుచ్చుచున్

ఉ॥ అంతటజానకమ్మ భయబందిపతిన్ బిగియారఁబట్టు, నా
వింతలఁబొంచియుండి కనిపెట్టుచుండిన రామచంద్రుఁడున్
జెంతకువచ్చె; నిర్వురును శీతలమైనజలమ్ము మోమునం
దెంతయుఁ జల్లఁ గొంతతడవేగినయంతనె లుబ్ధుఁడల్లనన్ ॥

చ॥ కనులనువిచ్చి, కట్టెదుటఁగన్పడుచుండిన రామచంద్రునిన్
గనుఁగొని,దుఃఖబాష్పములు గార్చుచులేచి, తటాలుమం
[చునా
తనిబిగియారఁగౌఁగిటనుదాల్చి, మొగానమొగమ్ముచేర్చినె
మ్మనమునఁదెచ్చుకొన్నయభిమానముతోఁబ్రతిమాలునీగతిన్॥

సీ॥ నాతండ్రి ! రావోయి ! నాయన్నరావోయి !
నాకొంపదీయుట న్యాయమోయి !
నామాటవినుమోయి! నీమామనుగదోయి !
నాయందుదుర్బుద్ధి పాయుమోయి!
గుట్టెల్లచెరిచి నాపుట్టుముంపకుమోయి!
కోరి గడ్డము బట్టుకొందునోయి
నీకుజిక్కితినోయి! నీయిష్టమేనోయి
బ్రతికించి నన్నుఁ గాపాడుమోయి
నాదుబ్రతుకెల్ల నీయధీనమెకదోయి
నేనునీవాఁడనెకదోయి నిశ్చయముగ
ముద్దుసీతమ్మ వరహాలమూటనింక
నందుకొనుమోయి! యర్పించుకొందునోయి! ॥

ఉ॥ మారుపచింపుమోయి ! యనుమానముఁజెందకుమోయి !
[కన్యానిం
కేరికొసంగనోయి ! పరమేశ్వరు సానవచింతునోయి ! నీ
కోరిననాడె పెండ్లియొనఁగూర్చెద నీపయిఁదప్పదోయి ! నేఁ
గోరినయట్లునన్ ధనముఁగోల్పడనీయకుమోయి!యల్లుఁడా॥

చ॥ అనిపలుమారువేడుకొనుయల్లునకుంబ్రియమున్ ఘటించిభా
ర్యనుగని ,,సీదుపంతమెసుమాకొనసాగెనునెట్టకేలకున్
మనమునసీవుఁగూడననుమానముమానుము ! పెండ్లియత్నమీ
దినముననుండిచేయుము! గతించిన దానిఁదలంప నేటికిన్ ?

మ॥ మనసీతమ్మకు నీళ్ళుపోయువరకున్ మర్యాదగాపాడి గు
ట్టునుభద్రమ్ముగనుంచు మెవ్వరికి నేడున్ రేపునెల్లుండియున్
మనతల్పుల్ మరితీయఁబోకు మెటులైనన్ మూఁడునాళ్ళుంగతిం
చినచో నాపయిలగ్ననిశ్చయము నేఁజేయించెదన్ బెండ్లికై ॥

గీ॥ మగువ! యెల్లుండిబోగిపండుగయె యైనఁ
గనుమపండుగనాటి పొద్దుననె కాని
యింటిలోనికిరాదుక దేకుమాతేఁ?
కనుక! మనకదేపండుగదినము సుమ్మ

గీ॥ అనుశరభరాజుపల్కుల నాలకించి
యిన్నినాళ్ల కభీష్టమీడేరెననుచు
నిర్భరానందభరితులై నెగడిరంత
జానకమ్మయు నారామచంద్రుఁ డపుడు॥

చ॥ చదువరులెంచవచ్చును రజస్వలయైనదొసీత లేక తా
వదలకజానకమ్మ తనపట్టినపట్టును దీర్పనెంచి యి
య్యదియొకయుక్తిపన్నినదొయంచునుమాకునునట్టిసందియం
బెదజన్మియించె నింత కెవరేమి గ్రహింతురు స్త్రీల
మాయలన్॥

మ॥ అరిగెన్ మూఁడుదినాలు; నాలుగవనాడభ్యంగనస్నానమున్
నెరపెన్ సీతకుజానకమ్మ; మరియున్మేనల్లునిన్ నూతనాం
బరునింజేయఁ బదేవదేతనపతిన్ బ్రార్థింపఁ బ్రార్థింపనా
శరభాఖ్యుండుచికాకుతోఁగడుమనస్తాపంబుతోఁగిన్కతో॥

ఆ॥ వె॥ సీత బాలసారెచేసినప్పుడు తన
యత్తవారొసంగినట్టి చాపు
పురుగు కొఱుకు మిగులఁ జిరుగులుపడఁ బెట్టె
తీసి తీయలేక తీసి యొసఁగె॥

ఉ॥ ''పండుగపూట సీతకొకబట్టయు నొక్కనగైన లేకిటుల్
మొండిగనుంతురా? యిదియుముచ్చటయా?" యని జాన
కమ్మ, యా
మొండినిబట్టి పెక్కువిధముల్ బలవంతము పెట్టినంత నా
తం డెరువిచ్చె మేటిజలతారుననిండినచీరయున్ నగల్॥

సీ॥ తాకట్టుగాఁబెట్టితప్పించుకొనలేక
విడిచిన కాసులపేర్ల జతలు
కొదువఁబెట్టిధనంబుఁగొని గతించినయంతఁ
దనవశంబైనముత్యాలపేర్లు
తగవురానెఱుఁగ నీనగలేమొనీవేమొ
యనిమిగిల్చిన చంద్రహారములును
ధనములేమిని నమ్మకొనఁ జౌకగాఁగొన్న
నానులుఁగంటెలొడ్డాణములును
నాగరా లుంగరాలాదిగాఁ గలట్టి
పలువిధంబుల భూషణంబులును నాఁడు
పెట్టెతీసి యమ్మాయికిఁ బెట్టుమనుచు
భద్రముసుమా యటంచును భార్యకొసఁగె॥

గీ॥ భూమిలోఁ బాతిపెట్టిన భూషణములు
పెట్టెలన్ భద్రపరచిన పట్టుబట్ట
లాదినంబునఁ బెకలించె నతఁడు మిగుల
జానకమ్మయు సీత యాశ్చర్యమొంద॥

సీ॥ సీమంతమును దీర్చి చేమంతులనుగూర్చి
జాళువా బంగారుజడ నమర్చి
చెంగల్వలకు శృంగ భంగమ్ముగావించు
కందోయిఁ గాటుక పొందుపరచి
కలకలలాడు చక్కనిముద్దుమొగమ్మునన్
గళ్యాణతిలక మందముగ దిద్ది
కంటెయున్ గాసులుంగరములుఁ గంకణాల్
నానాదిగాఁగలనగలఁదొడఁగి
నాఁటిపండుగదినము సందడినినెల్ల
సీతకై గుత్తగాఁ గొన్నరీతిఁదనదు
కూఁతునెడముద్దుముచ్చటల్ కొఱఁతలేక
చక్కఁగాఁదీర్చుకొనఁ జొచ్చె జానకమ్మ॥

ఉ॥ కోరికలూరునట్లు తనకూఁతునలంకృతఁజేసి, మేటిజ
ల్తారుబుటాలడాలుకడుఁగ్రాలఁగ, లేతగులాబిరంగులన్
గేరెడుచీరయున్, బసుపునిగ్గుల నుగ్గులులేని మేల్జరీ
గీరలపట్టురైకఁదొడగించెను దల్లికుతూహలంబునన్॥

గీ॥ అట్లలంకృతయైన సీతమ్మనాఁడు
పోతపోసినబంగారు బొమ్మవోలె
మరునిగజ్జెలగుఱ్ఱమ్ము కరణిఁజూడ
వేయికన్నులుఁ జాలనివిధము తోచె॥

శా॥ ఆసింగారమునాయొయారమును నాయందమ్ముచందమ్మునా
హాసోద్యన్ముఖునై గనిగ్యమునుగన్నారంగ వీక్షించి, హా!
యీసౌందర్యము నాకుమారికకు నేడెట్లబ్బెనోయంచు నా
డాసీతంగనికన్నతల్లియొకరంబాశ్చర్య మొందెన్ మదిన్॥

గీ॥ పెరటిలోస్నానమొనరించి తిరిగివచ్చు
రామచంద్రునిదృష్టులారాజ వదన
యందునఁదటాలునం బడినంత నతఁడు
నిలువునన్ నీరగుచు నట్లెనిలచి పోయె॥

శా॥ ఆలోచించుచు వేళ్ళులెక్కిడుచు నాడాకస్మికావస్థన
బ్బాలారత్నవినూత్న భాస్వదురులావణ్య ప్రభారాశిఁదా
నాలోకింపఁగఁగన్నుదోయిమిరుమిట్లై మేనుప్రామానై తుదిన్
బాలారత్నముసీతయాయనిమదిన్ భ్రాంతింగొనెందండ్రియున్॥

శా॥ చాలంగాలమునుండియాకృపణునైశ్వర్యంబుభూగర్భమం
దాలీలన్ బడియుండి నేడిటుమనోజ్ఞాకారముంబూని య
బ్బాలారత్నముగాఁగ వచ్చెనొయనన్ భాసిల్లెనాసీత; ఔఁ
బోలం జూడఁగ సీత నిశ్చయముగా భూజాతయానేకదా?

శా॥ సింగారించుట పూర్తియాటయునునాసీమంతినీరత్న మా
రంగన్మంగళవిగ్రహన్ గరవుతీరన్ గాంచి ముద్దాడి లో
నంగొంతూహలముప్పతిల్లఁబతిచెంతన్నిల్పి మ్రొక్కింపమ్రొ
క్కంగన్యామణి తండ్రి[illegible]ములకున్ గేల్మోడ్చి మోదమ్మునన్!

సీ॥ ఝుమికీలఁ గలడాలు గమియింపఁ గాఁజాలు
తాటంకముల తళత్తళలెసంగ
చొక్కంపు నిగనిగల్ గ్రిక్కిరింప గళానఁ
గ్రాలు హారాలు నుయ్యాలలూఁగ
చరణ మంజీర ఝుంఝుణఝుణారావ కం
కణ ఘణాఘణఘణక్వణము లలర
నాణెంపు నడుము నొడ్డాణంపుఁ జిరుగజ్జె
లల్లనల్లన ఘల్లుఘల్లు రనఁగ
వదనరదనమ్ములకును జక్కఁదన మొసఁగి
చంద్రికలనవ్వు లేనవ్వు సందడింపఁ
దనకడకువచ్చి మ్రొక్కిన తనయనెత్తి
యక్కునంజేర్చి చెక్కుముద్దాడియాడి॥

గీ॥ "శీఘ్రమేవ కల్యాణసంసిద్ధిరస్తు
వాంఛితాభీష్ట సత్ఫలప్రాప్తిరస్తు!
ఆయురారోగ్య విభవో" స్తటంచు నాదు
కన్య నాశీర్వదించెను గన్నతండ్రి॥

ఉ॥ అంతటితోడఁబోక శరభాఖ్యుఁడుకూతుఁనిజాంకభాగమం
దెంతయుఁజేర్చి యాపయునినెందుకొమెల్లఁగరామచంద్రునిన్
జెంతకుఁబిల్చి సీతకడఁ జేరిచి బాహులుసాచి వారిన
త్యంతకుతూహలంబుననునక్కునమ్రొక్కిలియాదరించు చు

క॥ రాఁగలశుభసూచకములు
కాఁగల దంపతులు మీమొగమ్ములఁదోచెన్
సాగించెదఁ గార్యంబిఁక
వేగమ్మియన జానకమ్మ వినివిని ఓదపన్ ॥

చ॥ వెలవెలబారెఁ, నేడుకడువింతగనున్నవి వీనిచర్యలా
జలనిధులింకునేమొ? కులశైలములేడునుగూలునేమొ చు
క్కలుఁదెగిరాలునేమొకొ జగంబుననెట్టియుపద్రవం బిఁకన్
గలుగునొయంచువింతగనుగాంతునిమోమునిగాంచియిట్లనున్

క॥ మీయాశీర్వాదములకు
మీయభిమానమ్ములకును మీపలుకులకున్
వేయినమస్కారమ్ములు
సేయుచునొకమాటనేనుజెప్పెదవినుడీ॥

చ॥ కడకొకచిల్లిగవ్వయునుఁగావలెనంచునునోరువిప్పి మి
మ్మడుగఁడు, మేనయల్లుఁడునునల్లుఁడుగాఁగలవాఁడు, వీనికీ
వడువునఁజింకిచాపొకటి పండుగకట్నమొసంగి నారహో!
కడుపునలేనిప్రేమయదికౌఁగిటనుండునెనాకుఁజెప్పఁడీ!॥

గీ॥ ఎందుకీ కౌఁగిలింతలింకేటికిట్టి
ముద్దులాడుట లనుచు నాముదితపలుక
లోనముసిముసి నవ్వుల మేనయల్లు
నరసి యీరీతిపల్కె నాశరభరాజు॥

శా॥ వేళాకోళములాడుచున్న దినముల్ విస్మాపటోయిటుల్
వేలుల్ వందలు నేనొసంగినను దృప్తింజెంద వీవందుచే
వేలుల్ వందలు మించుకట్నమును నర్పింపంగనున్నాడనీ
వేళల్ నీకటుగానదానిఁ గొనిసంప్రీతిన్ బ్రవర్తింపుమా॥

ఉ॥ పండుగకట్నమంచు నొకపంచలచాపొకయుంగరంబున
ల్లుండ్రగువాని కిచ్చెదరు లోకమునందున, నంతెకాని, యా
తండెదికోరునో తెలిసిదాని ఘటింపఁగఁజేయరెవ్వ, రా
పండుగనాడు; కానదది పండుగకట్నమె నీవె చెప్పుమా!॥

ఉ॥ నిండు మనంబుదేనిపయినీకు జనించెనొ! వేలులక్షల్
నిండినయట్లు దేనిఁగని నిత్యము సంతసమొందుచుందు వా
యండజయాన, నాబిసరుహానన సీతను ముద్దుగుమ్మ నీ
పండుగనాడొసంగెదనుబండుగకట్నముగా గ్రహింపుమా!

మ॥ అనిసీతాకరపల్లవంబతని హస్తాబ్జంబునందుంచి నం
తనె పాణిగ్రహణంబొనర్చి యతఁడానందాశ్రుపుల్ గారఁగా
కొనెనాపండుగకట్నమంతదనకోర్కుల్ మొల్కలెత్తంగఁదా
మును నెన్నండునులేనిసిగ్గున శిరమ్ముల్ వంచెనాసీతయున్॥

చ॥ జరిగెనుపెండ్లి కొన్నిదివసంబులకాగృహమేధి; యేగతిన్
జరిగెనొ, లగ్నమైనపు డొసంగినయుల్లనికట్నమేమొ! యే
కరణినినెంతగాధనము ఖర్చొనరించెనొ, యావిశేషముల్
శరభయగారి నైజగుణసంగతిఁ బట్టి గ్రహింపఁగోరెదన్॥

సంపూర్ణము.

ఇయ్యది సాంఘికవిషయ పద్యకావ్యము. హాస్యరస ప్రధానము. హాస్యరసప్రధానములగు వచనకావ్యములు మన యాంధ్రభాషయం దచ్చటచ్చట నున్నవి కాని, యిట్టి పద్యకావ్యములు మాత్రము మృగ్యములని నాతలంపు. ఈగ్రంథమును బూర్తిచేసిన తరువాత నియ్యది యాంధ్ర మహాశయుల హృదయముల రంజింపఁజేయఁగలదా లేదా యనుసంశయము నాకుఁ గలిగెను. అందుచే నప్పుడప్పుడిందలి పద్యములను విద్యార్థులగు నామిత్రులయొద్దఁ జదువుచు వచ్చితిని. వారిలో ముఖ్యులు మ. రా. శ్రీ బుర్రా శేషగిరిరావుపంతులు, ఎం. ఏ., గారును, అడిదము రామారావు పంతులుగారును. క్రమక్రమముగ నేతత్కావ్యప్రసంగ మీ ప్రాంతమందలి పండితమండలియందు వ్యాపింపఁదొడంగెను. అందుమూలమున ననేకసభలయందు విద్వాంసులయెదుట నీకావ్యమును జదువ మహాభాగ్యము నాకుఁ బలుమారు లభించినది. నాయం దభిమానముండుటచేతనో, యీకావ్యమునం దించుకప్రాశస్త్యముండుటచేతనో విద్యార్థు లెల్లరు మత్కావ్యనిర్మాణచాతుర్యమును గొనియాడి త్వరలోఁ బ్రకటింపుమని నన్నుఁ బ్రోత్సాహపరచిరి.

కాలవైపరీత్యముచేత నేనీగ్రంథమును బ్రకటించుట కశక్తుఁడనై యుంటిని. అది గ్రహించి నామిత్రులగు మ. రా. శ్రీ

చేపూరు సుబ్బారావుపంతులు బి. ఏ.గారు నాకభయమొసంగి నన్నుఁగూర్చియు, నా కావ్యమును గూర్చియుఁ దమ జనకులగు మ.రా.శ్రీ చేపూరుసన్యాసిరాజు పంతులుగారితో విన్నవించిరి. సన్యాసిరాజు పంతులుగారు కవితాభిమానులు. ఉదారశీలురు. భాగవతోత్తములు. వారు తోడ్పడకుండినచో నీ గ్రంథ మింకనుగొంతకాల మనామకమై పడియుండవలసినదే ఆయనకే యీగ్రంథమును గృతిసమర్పింపవలయునని తొలుత నిశ్చయించుకొంటిని. కాని సన్యాసిరాజు పంతులుగారు "భాస్కరశివరామకృష్ణ" అను మకుటముతో సర్వస్వరూపుండగు సర్వేశ్వరునియందే తదంకిత భారముంచవలయునని నాకాజ్ఞాపించుటచే, నాయభిమతము కొనసాగలేదు.

ఏతత్కావ్యప్రకటనమున పంతులుగారు నాకొనరించిన మహోపకారమునకు, సర్వేశ్వరుఁడు వారిని వారికుటుంబమును నిరంతరాయురైశ్వర్యాభివృద్ధితో రక్షించుచుండుఁగావుతమని కోరుచు, మత్కృతజ్ఞతాసూచక పద్యము లీక్రిందఁ బొందుపరచుచున్నాఁడను.

మ॥ అతిసామాన్యులకందరాని సుకవీంద్రాశీర్వచోలబ్ధశా
శ్వతభాస్వద్విభవాయురున్నత యశస్సంపద్విశేషమ్ములన్
సుతసద్బంధుహితాశ్రితప్రతతితో శోభిల్లుముద్యద్గతిన్
సతతంబీవు ధరామరాన్వయమణీ ! సన్యాసిరాజాగ్రణీ ! ॥

మ॥ ధనికుండై కవితాప్రపంచమున నుద్యత్కీర్తినార్జించువాఁ
డనఘానూటనొకండు; దుర్వ్యయముదుష్టాలాపమున్ దుష్ప్రభో

ధనముంగొల్పుధనమ్ముచోటఁ బరమార్థజ్ఞానముంగల్గు స
జ్జనులీలోకమునందు మృగ్యులుసుమీ సన్యాసిరాజాగ్రణీ!

మ॥ కవితాశక్తియుడంగలేదు, కవివాక్యంబెందు వ్యర్థంబుగా
దవనిన్ దొల్లిటి సత్కవీశ్వరుల శాపానుగ్రహప్రజ్ఞ లో
టువడన్ లే, దిఁక నాదరించు తమబోటుల్ మేటిదాతల్ గుణ
స్తవనీయుల్ కరవౌటచింత్యముసుమీసన్యాసిరాజాగ్రణీ !

సీ॥ శంఖచక్రగదాది సాధనంబులతోడఁ
బుట్టెనే తొల్లింటి భోజరాజు
ఘనచతుర్బాహుసంకలితుఁడై పొడమెనే
రాణ్మహేంద్రపురీవరప్రభుండు
కవచకుండలయుతాంగములతో వెలసెనే
యానాటి కృష్ణరాయాధిపుండు
అగ్నికుండంబునం దవతారమొందెనే
సర్వజ్ఞసింగమక్ష్మావరుండు
వారల నిరంతర యశశ్శరీరములకుఁ
గవితయెడఁ గవులయెడలఁ గలిగినట్టి
గౌరవాదరణమ్ములే కారణములు
ఆశ్రితామరభూజ ! సన్యాసిరాజ !

సీ॥ జనకసన్నిభుఁడు నీజనకుండు నినుగన్న
తల్లిమేటిపతివ్రతామతల్లి
నీమందిరంబిందిరామందిరసమంబు
సుగుణాలప్రోవు మీసుబ్బరావు

నీకరం బార్త రత్నాకరంబు త్వదీయ
వర్తనంబు బుధప్రకీర్తనంబు
నీహితంబఖిలార్థిహైహికరహితంబు
ధర్మాంచితంబు తద్వాంఛితంబు
నీదుజాతంబు పూతంబు నీదుపేరు
నాధునికకవుల చరిత్రమందుఁ జేరు
వినుతకవితాభినవభోజ ! విమలతేజ !
అశ్రితామరభూజ ! సన్యాశిరాజ !

విజయనగరము
23—10—1919

ఇట్లు
భాషాసేవకుడు
కృతికర్త

*

వచనములు

—:o:—

తిచంద్రిక (చక్కనిపటములతో)		చి॥ సూ॥	0 8 0
ంచతంత్రము	,,		0 8 0
భారతసుధ	,,	ద్రో॥ సీ॥	0 8 0
కాళిదాసునాటకకథలు	,,	చ॥ మా॥	0 12 0
జైమినీభారతవీరులు		మ॥ ల॥	0 12 0
అరవింద	1 భాగము	వి॥ ల॥	0 12 0
అరవింద	2 భాగము	,,	0 12 0
ఘోషయాత్ర		,,	0 10 0
		చ॥ మా॥	1 0 0
		చి॥ ల॥	0 12 0
ంద్రవిజయము			1 0 0
ంత్రము	1 భాగము		0 8 0
	2 భాగము		0 11 0
			0 10 0
రుణాప (పద్యము)			0 10 0
ాపః ు			0 5 0

సప్తమస్కంధము	టీ॥ తా॥	క్యాలికో	1	8	0
రుక్మిణీకళ్యాణము	,,	క్యా॥	0	10	0
,,	,,	స్టిఫ్	0	8	0
గజేంద్రమోక్షము	,,	క్యా॥	0	10	0
,,	,,	స్టిఫ్	0	8	0
భాస్కరశతకము	,,		0	4	0
దాశరథీశతకము	,,		0	4	0
కుచేలోపాఖ్యానము	,,	పోతన్న	0	4	0
అంబరీషోపాఖ్యానము	,,		0	4	0
నలోపాఖ్యానము	,,	,,	0	8	0
సుమతీశతకము	,,		0	3	0
కుమారీశతకము	,,		0	3	0
కృష్ణశతకము	,,		0	3	0
శ్రీకాళహస్తీశ్వరశతకము, ధూర్జటికవి, తాత్పర్యము			0	3	
టీకా బాలరామాయణము			0		
నృసింహశతకం (మూలం)			0		
సప్తమస్కంధము (మూలం)			0		
,,	లఘుటీక		0		

కరాత్రి అచ్చయ్యఅండ్ సన్సు బుక్ సెల్లర్సు, రాజమ

శ్రీసీతారామాంజనేయ ముద్రాక్షరశాల—రాజమం

శ్రీకృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము
సుల్తాన్ బజారు - హైదరాబాదు

ఈ దిగువ పేర్కొనబడిన తేదినాడు కాని అంతకు పూర్వము కాని ఈ పుస్తకము వాపసు చేయవలెను. (తిరిగి ఈయవలెను)

ప.కా: ఆధునిక సం: 33

రచయిత నారాయణ మూర్తి. భోగరాజు
పుస్తకము ఉండుగ కట్ట్వెవలు

END OF TITLE